

Наше Слово

PIK LXVI № 9 (3316) WARSZAWA, 28 LUTEGO 2021 ROKU
CІНА – зл. 4,30 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Ланьцут: приклад, який варто наслідувати

20 лютого на цвинтарі-меморіалі воїнів Української Галицької армії, Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки у Ланьцуті відбулося відзначення 100-ї річниці від дня освячення цього місця та встановленого тут пам'ятника «Вірним синам України. Старшини».

Одесі, то бачив там гордих українців, молодих людей, які користуються своєю незалежністю і свободою. Таких самих людей бачу й у Польщі. Сподіваюся, що минуле буде нашою пам'яттю, а наше теперішнє буде прагнути до кращого майбутнього як українського, так і польського народів.

Табір у Ланьцуті відрізнявся від інших таборів, розташованих на території II Речі Посполитої тим, що його заснували доволі рано, на базі попереднього австрійського табору. Дуже скоро він перетворився на військову станицю, в якій велася підготовка українських вояків, які пліч-о-пліч з польськими союзниками йшли в бій з більшовиками. Опісля їхньої поразки та горезвісного Ризького договору табір було ліквідовано, отже він не був місцем довгострокового інтернування. Вояків перевезли до інших осередків, згадкою про них залишився меморіал, створений на початку 1921 року товаришами по зброї.

— Чимало документів, які стосуються українських воїнів, що були у таборі в Ланьцуті, вдалося роздобути завдяки дослідженням у львівських архівах, — повідомив Ярослав Гемза з Музею в Ланьцуті. — Ми не знаємо, скільки людей насправді там спочиває, вдалося ідентифікувати біля 400 прізвищ. Утім, варто підкреслити, що в Ланьцуті панує сприятлива атмосфера для того, щоби підтримувати пам'ять про наших українських союзників. Під час різних подій тут поруч стоять вінки синьо-жовтих та біло-червоних кольорів. Про це дбає місцева влада, і це факт, яким ми можемо пишатися.

Чин панахиди за душі загиблих воїнів відслужив канцлер Перемисько-Варшавської архієпархії греко-католицької церкви о. Микола Костецький від імені митрополита УГКЦ у Польщі Євгена Поповича. Молився з ним також парох Польської автокефальної православної церкви у Ряшеві о. Даріуш Бойчик від імені архієпископа Паїсія. На торжестві заспівав архікатедральний хор з Перемишля під диригуванням Ярослава Вуйціка.

— Окрім згаданого вже Олександра Колянчука, я хотів згадати Володимира Середу, від якого я вперше почув про меморіал в Ланьцуті і з яким ми почали займатися темою увічнення пам'яті похоронених у цьому місці, — зазначив Святослав Шеремета. — Хотів би подякувати фахівцям Меморіально-пошукового центру «Доля» Остапові Козаку та доктору Ярославові Онишаку, які продовжили дослідження Олександра Колянчука. Я переконаний, що такі меморіали призводять до того, що питання історії будуть об'єднувати.

На завершення події учень перемиської «шашкевички» Петро Кіх зачитав вірш Богдана Лепкого. Організаторами заходу були: Спілка українських політв'язнів і репресованих, місто Ланьцут, Південно-східний науковий інститут, Історичне товариство «Чорні запорожці», Перемиський відділ Об'єднання українців у Польщі.

Історія табору, військової станиці та меморіалу (на основі матеріалів, зібраних доктором Олександром Колянчуком)

Табір для військовополонених різних національностей у Ланьцуті був заснований ще на початку I Світової війни австрійською владою. Вже тоді в ньому перебували зокрема й українці. Восени 1918 року табір було передано військовому відомству відродженої Польщі та призначено для полонених воїнів ЗУНР і УНР. З вересня 1919 року з табору у Ланьцуті відправляли полонених на більшовицький фронт.

Після декларації у справі спільної боротьби з більшовицькою Росією 2 грудня 1919 року табір перетворено на Українську збірну станицю полонених українських вояків під керівництвом Військової секції української дипломатичної місії у Варшаві. Там відбувалася військова підготовка та вишколи, а 1 січня 1920 року туди за наказом Головного отамана військ УНР Симона Петлюри відправлено полковника Марка Безручка та підполковника Всеволода Змієнка (потім генералів), щоб вони формували українську дивізію.

«Рівно сто років тому ось тут відбулася врочиста поминальна служба божя та освячення українського військового цвинтаря», — написав у листі помен Українці Андрій Дешиця. Лист від його імені зачитав радник Олег Куць.

«Нам надзвичайно приємно, що завдяки наполегливій праці та спільним зусиллям української громади, Посольства України в Польщі та співпраці з органами центральної та місцевої влади Республіки Польща минулого року ми завершили довгоочікуване відновлення цього місця. Перед нами ще багато праці в інших місцях, але наш священний обов'язок пам'ятати про кожного, хто виборював українську незалежність», — йшлося у документі.

Серед почесних гостей у події взяли участь представники дипломатичного корпусу України у Польщі: генеральний консул України у Любліні Василь Павлюк, радник посла України у Польщі Олег Куць, перший секретар Посольства України у Польщі Віталій Білий, депутати Львівської обласної ради: Петро Цеголко, Іван Шурко, Тетяна Письменна, секретар Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті учасників АТО, жертв війни та політичних ре-

пресій Святослав Шеремета, голова Суспільно-культурного товариства «Надсяння» Соломія Риботицька, бургомістр міста Ланьцут Рафал Кумек, секретар Ланьцутського повіту Роберт Кохман, директор Музею-заказу в Ланьцуті Віт Кароль Войтович, директор Південно-східного наукового інституту в Перемишлі професор Станіслав Стемпень, голова Перемиського відділу ОУП в Перемишлі Ігор Горків. Ведучий заходу — член Головної управи ОУП Андрій Комар — привітав також неprisутнього на святі, але найбільш відданого справі увічнення пам'яті українських воїнів 20-30-х років XX ст. доктора Олександра Колянчука.

У першу чергу в діяльності, яка стосується меморіалу українських воїнів у Ланьцуті, помітна залученість та добра воля місцевої влади міста. Беручи до уваги участь у події також українських дипломатів, можна сказати, що невеликий Ланьцут може гордитися відкритістю та бажанням створювати гарний стандарт у ставленні до питань польсько-української пам'яті.

— Місто Ланьцут пам'ятає історію і завжди гідно буде приймати всіх, хто захоче відзначити пам'ять воїнів, які тут спочивають, — сказав бурмістр Ланьцута Рафал Кумек. — Коли я був у 2019 році в Києві, Умані,

Фото Касі Комар-Мацінської

Лаконічно – значить добре

Про те, як не стати корисним ідіотом на (дез)інформаційному полі бою

КАСЯ КОМАР-МАЦИНСЬКА,
культурознавчиня,
Перемишль

Пригадую ще досить добре ті часи, коли перед святами або важливими сімейними подіями листоноша приносив конверти з листами та листівками. Батьки їх спочатку читали вголос, а потім розклали на підвіконні у великій кімнаті. Поштівки були різними: польськими й українськими, китчевими і гарними, народними і сучасними, написаними від руки або лише з підписом під друкованими віршами. Це була одна з прекрасних форм зичливості між людьми, які жили далеко, але мали бажання раз чи два рази на рік привітати одні одних. Форма, яка в умовах технологічного комунікаційного розвитку майже померла.

11 лютого в межах 12-го форуму «Польща-Україна» відбулася онлайн-дискусія «Скелети у шафі: протидія дезінформації – досвід Польщі, України та інших європейських країн». Організаторами заходу стали Фонд Стефана Баторія (Варшава) та фонд «Відродження» (Київ). Участь у форумі взяли видатні спеціалісти у темі викриття дезінформації з Польщі, України та інших країн Європи. Послухати висновки, які виникають з досвіду довголітньої роботи на інформаційному полі бою, було надзвичайно корисно усім, хто хоч

трохи має справу з «виробництвом інформації». Це торкається зокрема журналістів, їхньої професійної відповідальності та етики праці, але теж, якщо подивитися ширше, то усіх активних користувачів соціальних мереж, які діляться своїми поглядами або просто поширюють чийсь посилання.

Питання дезінформації дуже складне і не обмежується виключно популярним поняттям фейків. Дезінформація – це не лише відверта брехня, але теж зовнішня та внутрішня цензура, замовчування фактів або навпаки – перевантаження сміттевою інформацією. Також це викидання фактів з контексту або приписування бажаного контексту певним фактам, необґрунтована оцінка подій, відсутність в аналітичних текстах джерел інформації чи будь-яка інша маніпуляція. Перелік форм дезінформації насправді нескінченний і весь час розширюється, утім головне, що їх об'єднує, – це емоційне налаштування та спрямованість на те, щоби шкодити. Цим можуть займатися і професійні «дезінформатори», що діють з повною свідомістю, і так звані «корисні ідіоти» (яких, можливо, навіть більше), котрі, керуючись правилом «не знаю, але скажу», при кожній найменшій нагоді фонтанують необмеженими потоками сумнівної інформації.

Реальність є такою, що ми живемо на інформаційному «сміттєзвалищі», тож, намагаючись захиститися від токсичного впливу, створюємо собі «інформаційні бульбашки». Але рано чи пізно стає зрозуміло, що вони дають лише ілюзорне відчуття комфорту. Тому єдиним правильним шляхом є усвідомлен-

ня механізмів дезінформації – лише так ми зможемо виробляти своєрідні «інформаційні антитіла», які вилловлюватимуть у медійному потоці шкідливі «змісти-паразити».

І щоб було зрозуміло: я не вважаю, що це легко, особливо в сучасній політичній атмосфері. Тим більше, коли протягом останніх місяців навіть серед розумних знайомих бачу чимало проявів поширення дезінформації. Хтось піддає сумніву потребу шеплення, хтось кидає в коментарях до посту якісь непродумані речення у незрозумілому напрямку, ще хтось висловлюється довгими і складними реченнями, сповненими прикметниками і метафорами, що мають на меті лише одне – довести мудрість і правильність єдино вірної думки автора. Не буду навіть торкатися теми усіх тих віртуальних ланцюжків, мерехтливих онлайн-листівок, які пролітають у наших смартфонах майже кожного дня, і вже точно – на кожне церковне свято, свято ангела, день народження, відродження, єдності чи незалежності. Напевно, вони намагаються замінити традиційну форму, проте не в тому полягає суть вітальної листівки, щоб розсилати її безкінечно натиском однієї кнопки.

Безсумнівно, можна загубитися у віртуальній реальності і в результаті превтомитися настільки, щоб від щирого серця забажати запхати інтернет-роутер в якийсь темний підвал, де вже давно спочивають усі паперові видання словників і енциклопедій. Утім, будьмо певні, що абстинентний синдром відмови від інформації буде дуже відчут-

ним, оскільки спілкування з товстими томами енциклопедій ніколи не узаможнювало нас так, як гортання фейсбук-стрічки.

Коли нещодавно більшість незалежних медіа у Польщі страйкували і замість шоденних програм показали чорні екрани, людей, які ще можуть критично мислити, пронизало панічне розуміння того, що польська влада хоче втілити в життя ще один дезінформаційний механізм та врешті-решт рішуче витиснути з медійного простору неприхильні до себе елементи та змісти. Це дуже тривожить. І хоч у часи комунікаційного переважання інстинктивно хочеться отримувати менше інформації, це не повинно і не може відбуватися шляхом обмеження медійного плюралізму.

Може, для декого це нелогічно, але згадую знову ті старі листівки, які ще зовсім недавно люди висилали на свята. Вони відображали адекватну кількість проявів чи бажань утримувати контакт, привітатися, обмінятися інформацією. І для контрасту – те, що відбувається зараз у соцмережах, це числа, які ми вже зовсім не контролюємо. Звісно, контакти і доступ до інформації є простішими, тож зв'язків, спілкування стало більше. Але чи важать вони більше? Я у цьому не переконана.

Повага до лаконічності, менше барвистого пустослів'я. Ретельність перевірки інформації – понад швидкість і терміновість її оприлюднення. Заглиблення в одну вузьку тему замість широкого охоплення усього «по верхах». Позитивні емоції проти дешевої драматичної сенсації. Не чорні екрани, а білі, на яких кожне нове речення пишеться відповідально і розважливо. Такі побажання надсилаю вам на цій умовній, традиційній і не надто довгій «нашеслівській» листівці. ■

Вчитися на власних помилках

ІГОР ІСАЄВ,
журналіст

«Жахливе відкриття у Форті Влохи. Українець вбив у парку!» («Makabryczne odkrycie w Forcie Wlochy. Ukrainiec zamordował w parku!») – кричить заголовок обкладинки варшавського таблоїда «SuperExpress» 16 лютого. Але, якщо зазирнути у коротенький матеріал, виявиться, що українець лише підозрюваний і своєї вини не признав. Таких заголовків у польській пресі усе більше. І свідчать вони не про українців, а передусім про польську пресу.

Соціологам відомий такий експеримент: можна в газеті, що виходить на весь регіон чи країну, публікувати поліцейську статистику лише одного окремого міста. Назвімо його умовно – Чихів. Через кілька місяців читачі газети будуть свято переконані, що у Чихові жити небезпечно, а чихівці – патологічні потвори, хоч об'єктивно в сусід-

ньому Шухові злочинів більше, проте в газеті їх не публікували.

Газета має чисті руки – адже публікувала об'єктивні дані по Чихову. Те, що без контексту сусіднього Шухова, – ну, це вже проблема читача і журналістської етики, але до суду за це нікого не притягнеш.

Чи важливо згадувати про громадянство героя чи героїні новини? Цього журналістів вчать на численних тренінгах, в університетах зрештою теж. Головне правило таке – якщо новина чи текст тримається купи без згадки про національне походження, статі, релігійну приналежність тощо – то про них не варто згадувати, навіть якщо маємо такі дані. Додаткові згадки, особливо про вразливі групи, можуть розвивати непотрібний негативний стереотип.

Найпоширеніший випадок – дорожньо-транспортна пригода, скажімо, через хурделицю. Одним із її учасників є водій з України. Чи його громадянство або номерні знаки мають якийсь вплив на новину? Зовсім ні, на його місці у такій самій ситуації міг би бути поляк. Інша річ – аварія автобуса з України: тут національність може мати значення, тому що на місце приїжджає консул, аби допомогти потерпілим. Ще одне: громадянство нерідко згадується у новинах про прикордонну зону. Тут

походження правопорушників може бути важливим, наприклад, тому що вони знали добре місцевість, часто проходили через кордон тощо. Однак просто подавати дані про те, що громадянин України чи громадянка Польщі перевозили бурштин чи ікони – не має сенсу.

Публікація громадянства важлива також в повідомленнях про напад на національному ґрунті – тут це стає ключовим аспектом.

І все ж у більшості випадків, коли бачимо в заголовках польських новин слова «Ukrainiec» чи «Ukrainka», – вони вживаються там, де їх бути не повинно. Я продивився заголовки від початку лютого. «Wpadka w Medyce. Ukrainiec próbował przemycić 79 zegarków», «Banda Ukraińców więziła kobietę w mieszkaniu na Woli», «Krwawa bójka Ukraińców z Gruzinami. Trzy osoby ranne, cztery zatrzymane» – у всіх цих заголовках згадка про громадянство не мала жодного значення, окрім нагнітання напруження. Єдиний сенс був у новині про підроблені документи, у якій саме громадянство мотивувало поведінку чоловіка: «Ukrainiec wykorzystywał w Polsce aż 9 różnych tożsamości. Był poszukiwany przez Interpol i polskie sądy».

Чому так відбувається? Часто журналісти згадують про національність чи громадянство свідомо, для того, щоби більше людей прочитало текст. Наступна причина – так побудований текст

повідомлення поліцейського формату: журналістам просто передають дані речники поліції, а ті їх переписують без жодних змін. Так формується неадекватне сприйняття представників тих або інших національностей – тільки в одному випадку свідомо, а в іншому не-свідомо.

На цій етичній дилемі все б і закінчилося, якби не специфічний стереотип щодо деяких національних груп у польському суспільстві, зокрема українців. Є частина медіа, котрі просто «жирують» на подібних заголовках, є серед них також ті, хто свідомо маніпулює і зміцнює негативні стереотипи про українців серед поляків.

Зарадити цьому – важко. Вимагати спростування – немає сенсу, адже етичні принципи не підлягають спростуванню. Звертатися до сумління – діє лише в окремих випадках. Створювати спеціальні програми – для цього потрібна політична воля.

Поки її немає, немає теж парасольки над розростанням негативного сприйняття українських іммігрантів у Польщі. У Німеччині давно пройшли цей етап – там інтеграційна політика охоплює як тих, кого приймають, так і тих, хто приймає (у нашому випадку її конче потребують редактори польських медіа і речники поліції). Німеччина дійшла до такого стану методом власних помилок – і шкода, що Польща не вміє на них вчитися. Доведеться тоді на власних. ■

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

«Вечір колядок» онлайн

Фото: Анна Пабян

12 лютого в Білостоці відбувся «Вечір колядок» — захід, який вже багато років організовує Білостоцький відділ Союзу українців Підляшшя. Як і всі інші події, що проводяться в складні пандемічні часи, концерт колядок відбувся у режимі онлайн. Трансляцію події можна було подивитися на фейсбук-сторінці СУП.

«У нас, на Підляшші, традиція колядування залишається живою до сьогодні, — привітала артистів та онлайн-глядачів Тетяна Єдноровська з фольклорного гурту «Добриня». — Тому під час Різдва колядують не лише діти і дорослі, але також місцеві колективи, які мають у своєму репертуарі українські колядки і щедрівки».

На заході виступили виконавці з Білостока, Більська-Підляського і Гайнівки. Концерт почали дітки з міжсадкового пункту навчання української мови при Інтеграційному самоврядному садочку № 26 у Білостоці. Згодом виступили запрошені гості — учасниці старшої вокальної групи Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок», а також уперше квартет «Kresovki» з Гайнівки, який виконує народний репертуар у традиційній манері. Завершував концерт виступ господарів, фольклорного гурту «Добриня» з Білостока.

Цьогорічний «Вечір колядок» був скромнішим, ніж попередні, коли виступало набагато більше артистів, а зал щерть заповнювався глядачами. В цьому році, з огляду на обмеження, не змогли приїхати артисти з України. Окрім того, участь у події взяло менше дітей, що вчать української мови як рідної в різних садках і школах Білостока. Однак нова форма дозволила вийти з підляським заходом поза місцеве середовище, оскільки трансляцію онлайн протягом трьох днів подивилося майже 5 тисяч глядачів, також з-поза Підляшшя.

Концерт колядок відбувся у межах проекту Союзу українців Підляшшя «Зустрічі з підляським фольклором, традицією і українською поезією», дякуючи дотації міністра внутрішніх справ і адміністрації РП. Людмила ЛАБОВИЧ

Міжнародний «Лесин день»

Спілка українських освітян діаспори презентувала відеозаписи учасників Міжнародного конкурсу дитячої творчості «Лесин день». Серед учнів українських закордонних шкіл, які взяли участь у відзначенні 150-річчя з дня народження Лесі Українки, є теж діти та молодь з пунктів навчання української мови з Польщі. Це учні з Ольштина, Доброго Міста, Оструди та Комплексу шкіл з українською мовою навчання в Гурові-Ілавському.

Вони не лише декламують вірші, але теж виконують пісні на слова віршів Лесі Українки та інших українських поетів. Відеовітання для Лесі записали діти з Польщі, Швеції, Великобританії, Австрії, Німеччини, Бельгії, Італії, Молдови, Туреччини та Канади.

Організатори конкурсу наразі не знають результатів, бо журі ще продовжує свою роботу. А познайомитися з роботами учасників Міжнародного конкурсу вже можна на ютуб-каналі Спільки українських освітян діаспори (spilka osvityan).

На фото — одна з учасниць Олена Гнатюк (11 років) з Міжшкільного пункту навчання української мови в Оструді (вчителі Любомира Отремба, Дарія Булка-Бзіл).

Фото — скріншот з відео

У Білостоці також відбудеться конкурс, присвячений Лесі Українці

Центр освіти вчителів у Білостоці запрошує охочих взяти участь у тематичному конкурсі з української мови на Підляшші «На крилах пісень — життя і творчість Лесі Українки». Конкурс призначений для учнів початкових класів, він охоплює IV-VIII класи з Підляшшя. Заявки просять надсилати на електронну адресу: karolina.chmur@cen.bialystok.edu.pl.

Змагання організовуються у два етапи. Перший, шкільний етап відбудеться 21 квітня. У його межах учасники виконують тест, який вмішатиме питання, що стосуються біографії Лесі Українки та її віршів «Надія», «Як дитиною бувало», «Колискова», «До мого фортепіано» та роману «Біда навчить».

Другий, фінальний етап буде організовано 12 травня. Його учасникам слід мати знання з життєпису поетеси, її віршів «Без надії сподіватись», «Слово, чому ти не твердая криця», поеми «Давня казка» та драми «Лісова пісня».

Заявити про свою участь можна до 14 квітня. Більше інформації — на сайті Центру освіти вчителів у Білостоці (cen.bialystok.pl).

Читання української поезії у Варшаві

25 лютого Музей сучасного мистецтва у Варшаві та група «Близькість» організували читання української поезії. Вечір провели з огляду на традиційні Шевченкові вечори, які відзначаються щороку у першій половині березня. Читання відбулось у 150-річчя дня народження Лесі Українки, видатної української поетеси.

«Також в цей час ми відзначаємо радісне єврейське свято Пурім — фестиваль карнавалу та переодягання. Ми шукаємо зв'язки між ідентичностями через поезію, квіри та близькість», — наголошують організатори. Більше інформації — на сайті Музею сучасного мистецтва у Варшаві (artmuseum.pl).

Всесвітня тиха акція вшанування пам'яті Героїв Небесної Сотні

Фото з фейсбук-сторінки Посольства України

Цього року минає сім років від найкривавіших днів протистояння на Майдані — 18 та 20 лютого. Тоді у центрі Києва загинули десятки людей. У Польщі українці взяли участь у всесвітній тихій акції вшанування пам'яті Героїв Небесної Сотні «Ангели пам'яті». 19 лютого символічні паперові витинанки ангелів українські дипломати повісили на деревах, зокрема біля будівлі Посольства України у Варшаві та Консульства України в Гданську.

Ініціатором акції «Ангели пам'яті» вісім років тому стала українська співачка та громадська діячка Анжеліка Рудницька і «Територія А»: у 2014 році було започатковано символічну традицію поминати загиблих за Україну білими ангелами.

Цьогоріч до акції приєдналися кілька десятків великих і малих українських міст, сіл, ініціативу підтримали школи, вищі навчальні заклади, військові частини, бібліотеки, музеї України. До акції долучаються українські громади та посольства Франції, Канади, США, Бельгії, Туреччини, Норвегії, Греції, ПАР, Польщі, Угорщини, Латвії, Кіпру, Португалії, Фінляндії. Вперше до акції приєднається Австрія.

Слід додати, що в неділю, 21 лютого, під час літургії у багатьох церквах Польщі українці помолилися за загиблих в Києві у 2014 році.

Нова монографія українського дослідника з Підляшшя

Нещодавно вийшла перша монографія українського дослідника з Підляшшя, доктора Андрія Єкатери-

ринчука під назвою «Tożsamości zbiorowe Ukraińców w okresie niepodległości» («Коллективні ідентичності українців у період незалежності»). Про це повідомляє Підляський науковий інститут.

Доктор Андрій Єкатеринчук походить із села Кнориди поблизу Більська-Підляського. Він є науковим працівником кафедри досліджень культури та комунікації Інституту соціології Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні. Дослідник також пов'язаний з Підляським науковим інститутом, він є скарбником товариства «Підляський науковий інститут».

Андрій Єкатеринчук провів аналіз процесу формування колективних ідентичностей громадян української держави з часу проголошення незалежності в 1991 році. В окремих розділах він вказує на історичні умови формування ідентичності в Україні, еволюцію соціальної структури сучасної України, культурні умови, що впливають на процеси формування ідентичності, а на кінець проводить аналіз сучасних орієнтацій ідентичностей в Україні.

Детальніше про монографію — на сторінці видавництва УМКС.

Коляда з Кракова аж до Львова

Фото — скріншот з відео

У Польщі та Україні одночасно вдалося організувати вечір коляд. Трансляція онлайн-концерту відбулася наприкінці Різдвяних свят — 7 лютого. «Хочемо, щоб дзвінка коляда линула з Кракова через Перемишль аж до Львова і до кожного українського дому на цілому світі», — кажуть організатори, краківський гурток Об'єднання українців у Польщі, який зараз очолює Андрій Олійник. В події взяли участь: хор парафії Воздвиження Чесного Хреста у Кракові (на фото), творча група митців у Кракові «Creative Group M», вокальна група з Перемишля «Крайка», українська акапельна група «Піккардійська терція» та заслужена артистка України Оксана Муха. Знайомили глядачів з колядками та виконавцями Надія Штогрин та Олег Хропун. Ведучі розповіли теж про греко-католицький храм Воздвиження Чесного Хреста у Кракові, з якого транслювався концерт.

Відео можна подивитися на ютуб-каналі гуртка ОУП у Кракові (ZUWP KRAKÓW Об'єднання українців у Польщі КРАКІВ).

Археологи знайшли у Польщі скарби дочки київського князя

Окрім коштовностей, під час розкопок у селі Слушків (Великопольське воєводство) виявили також 6,5 тисячі монет початку XII століття. Більшість з них це срібні динари. Про це повідомляє The History Blog.

Археологи знайшли чотири золоті каблучки: дві обручки і два персні. На одній з обручок вдалося розібрати напис на кирилиці: «Господи, допоможи своїй невільниці Марії».

Фахівці вважають, що йдеться про дружину воєводи Петра Власта. За однією з версій, вона була дочкою Святополка Ізяславича, великого князя Київського з 1093 до 1113 року. За іншою версією, Марія була дочкою князя Олега Святославича.

Учені також вважають, що вміст горщика є приданим Марії. У такому випадку заховати його могли у 1146 році, коли почалася міжусобиця між спадкоємцями Болеслава III. За наказом Владислава II Власта був схоплений, осліплений і позбавлений язика. Після цього воєвода залишив Польщу і втік до Київської Русі.

Нагадаємо, що у грудні минулого року польські археологи знайшли скарби доньки київського князя Володимира Великого.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

Друг чи ворог?

Російський опозиціонер Олексій Навальний, якого російська влада спочатку намагалася отруїти, а потім засадила у в'язницю, вже з-за ґрат написав, що почувається мов у «космічній подорожі». Разом з тим головний внутрішній ворог Володимира Путіна переконаний, що в кінці його мандрів є «прекрасний новий світ». Однак сам Навальний не завжди асоціюється з «новим і кращим», зокрема в Україні і Польщі.

У світі Олексій Навальний став символом боротьби з корупцією російських еліт. Розголос він здобув не лише останнім відео на своєму ютуб-каналі – «Палац Путіна», яке вже у перший тиждень зібрало більше 90 млн переглядів. Навальний також проводив розслідування й щодо маєтків найближчого оточення російського президента, створив Фонд боротьби з корупцією та очолював протести проти виборчих фальсифікацій. Згідно з кремлівською традицією, цього вистачило, щоб життя Навального опинилося під загрозою, а він сам втрапив за ґрати. Його ув'язнення засудив весь демократичний світ, у тому числі Польща та Україна.

Водночас критики пригадують його активність в націоналістичних середовищах, агресивну риторику проти іммігрантів в Росії, підтримку російської війни проти Грузії в 2008 році чи неоднозначне ставлення до Криму. Олексій Навальний каже, що захоплення півострова відбулося з порушенням міжнародних норм, але разом з тим вважає, що майбутнє Криму мав би вирішити референдум (справжній, а не фіктивний, який відбувся у 2014 році).

Це ніби якесь зрушення щодо позиції теперішнього російського режиму, однак Навальний не згадує про найчесніший сценарій – просто повернути загарбане.

В Польщі на суперечливості щодо Навального особливо звертають увагу прихильники правих поглядів. Радикали з партії «Конфедерація» висловили свій спротив щодо постанови Сейму про підтримку Олексія Навального, яка остаточно була прийнята голосами майже всіх депутатів. Одіозний депутат «Конфедерації» Януш Корвін-Міке публічно говорив, що не має наміру робити з себе дурня, підтримуючи цей документ. На його думку, в справі Навального замішані американці, котрі нібито мали отруїти росіянина, як колись Віктора Ющенка. Як не дивно, цей коментар повністю співпадає з тим, що говорить офіційна Москва. В менш фантастичних варіантах «конфедерати» вказують на те, що Олексій Навальний міг би скоріше, ніж «злий Путін», домовитися з Заходом, що не обов'язково було б корисним для інтересів Польщі. Думку, що президент Навальний не вигідний оточуючим країнам, має і популярний правий публіцист Вітольд

Юраш: «Росія при владі Навального була б менш корумпованою. Корупція послаблює кожну державу. Ліпшою є слабка націоналістична Росія, ніж сильна націоналістична Росія».

Проте в Польщі, здається, все-таки домінує позитивний погляд на російського опозиціонера. Наприклад, експертка Агнешка Легуцька підкреслює, що він промовисто і з доказами показує, що чиновники в Росії нічим не відрізняються від мафії – вбивають, крадуть тощо. А це може вплинути на російську думку, яка досі якось мирилась з корупцією влади. Зі свого боку колишня посол Польщі в РФ Катажина Пелчинська-Наленч наголошує на тому, що ув'язнений опозиціонер дає росіянам альтернативу, бо досі режим Путіна робив все, щоб такого відчуття серед людей не було.

В оцінках експертів, також з українського боку, звучить і те, що отруєння і ув'язнення Навального сприятиме посиленню санкцій щодо Росії і може заблокувати її спільний з німцями і майже закінчений газопровід «Північний потік-2». Росіяни ініціювали його, зокрема, тому, щоб обминути Україну на транзитному шляху до Західної Європи. Тепер захист ініціативи з боку Німеччини, котра представляла його лише як економічний, а не політичний проект, може бути значно складнішим.

Справа Навального має ще одну грань. Так, журналіст агентства «Укрінформ» Ярослав Шлапак вважає, що «Кремль не наважиться на репресивні дії щодо Навального, і це буде сприйнято його прихильниками й широкою світовою громадськістю як моральна

перемога опозиціонера, перша істотна поступка Путіна. Це, певно, виступить й фактором стримування агресивної політики та практики Кремля щодо Донбасу». Журналіст впевнений, що якщо із в'язнем Навальним трапиться «трагічне непорозуміння», то Росія остаточно перетвориться на світового негідника. «Тож спостерігаємо мовчки і без емоцій», – каже Шлапак, переконаний у тому, що Україна отримає суттєві політичні дивіденди, незалежно від розвитку подій навколо Навального.

Здається, що так само спокійно треба почекати і з оцінкою Навального як друга чи ворога. Експерти підкреслюють, що його націоналістичні чи імперські висловлювання не конче мусять бути проявом справжнього світогляду. Він може просто пристосовуватися до очікувань більшості росіян. А вони, як показують різні опитування, досі не покинули своїх мрій про імперію чи віри у те, що Крим їхній. На сусідів з України середньостатистичний громадянин РФ також любить радше споглядати зверху. Отже, агресивна і небезпечна Росія – це не лише результат дій путінського режиму, це й спосіб мислення частини росіян. Можливо, Олексій Навальний мобілізує їх на протистояння бандитській і нахабній владі. Надія тут, певно, є, бо, як кажуть, будь-які режими тримаються на людському страхі. Коли він зникає, режими падають, мов паперові будиночки. Відкритим питанням залишається – чи Навальний і росіяни, що позбудуться страху, захочуть жити за демократичними правилами і в пошані до інших, зокрема найближчих сусідів? ■

Григорій СПОДАРИК

ОСВІТА

Досягнення бартошицьких школярів та їхня найбільша мрія

Фото Любомира Тхір

Ми пишаємося гарними результатами наших учнів – про це свідчать високі оцінки на державних екзаменах та у воеводських предметних конкурсах. У цьому, безсумнівно, ми є найкращою школою у Бартошицях та Бартошицькому повіті і зараховуємося до одного з найбільш успішних навчальних закладів у Вармінсько-Мазурському воеводстві.

Минулий 2020 рік пройшов у тіні епідемії Covid-19, але ми не здавалися,

а активно працювали. Доказом цього є дуже високі результати екзаменів восьмикурсників, а саме:

- польська мова – 7 балів (станін) з 9 можливих, що вважається високим рівнем (середній результат екзамену – 67%, найвищий у повіті), ми єдина школа в повіті з таким успіхом;
- математика – також 7 балів (середній результат екзамену – 52%), найкращий результат у Бартошицях з-поміж 5 шкіл;

- іноземні мови: англійська – середній результат екзамену – 63%, російська – 70% (бали тут не даються).

З-поміж наших ініціатив на увагу заслуговує свято Лесі Українки за участю бартошицьких пенсіонерів. Зустріч і солодкий стіл принесли багато радості усім та стали нагодою поспілкуватися людям, особливо близьких нам і нашій школі, патріотизм і благородна праця яких заклали підвалини для роботи нашого закладу. Слід згадати, що таким чином ми розпочали відзначати 30-ліття існування Початкової школи №8 у Бартошицях.

Також важливим було проведення щорічного Всепольського конкурсу малюнків «Тарас Шевченко наш друг», до якого активно залучилися 160 учнів з Вармінсько-Мазурського воеводства та усієї Польщі. Переможці конкурсу отримали гарні нагороди.

Дистанційне навчання перевело частину запланованих заходів в онлайн, як-от акція «Листівка для медиків» чи конкурс малюнків, присвячений 100-й річниці від Дня народження папи Івана Павла II.

Учні нашої школи брали участь у багатьох конкурсах, культурних заходах, зокрема у Воеводському огляді співаної поезії та авторської і сучасної пісні в Ольштині, онлайн-конкур-

сі «Національні меншини на сцені», в яких популяризують українську культуру, у XII Декламаторському конкурсі українською мовою «Поети України – онлайн».

Добро, яке отримують наші школярі, передається ними далі. Вони активно задіяні у благодійні концерти та проекти, під час яких підтримують хворих дітей, поранених військовослужбовців та дітей-сиріт з України, даруючи їм українську пісню та гостинці.

Напередодні Різдва учні школи взяли участь у загальнопольській різдвяній акції від Об'єднання українців у Польщі «Миколай для старших людей» та шкільному проекті «Святкові вітання для старших людей». Вони відвідали з побажаннями найстарших українських мешканців, даруючи святкові листівки, власноруч виконані наймолодшими школярами, та символічний шоколад. У цей важкий час кожне добре слово, особливо для тих, кого епідемія закрила вдома, є дуже важливим та дає надію на краще майбутнє. Під час відвідин стареньких ми побачили сльози радості та вдячності за те, що їх пам'ятають.

Сподіваємося, що епідеміологічна ситуація нарешті поміняється, й учні та вчителі школи зможуть відвідати Україну. Це наша найбільша мрія! ■

Вже 11 років українська школа у Бартошицях користується особливою формою допомоги людям, яким небайдужа доля українського шкільництва та які перераховують 1% прибуткового податку на шкільну діяльність.

Шановні друзі! Ми щиро вдячні вам за те, що ви кожного року додаєте свою цеглинку для розвитку нашої школи у Бартошицях. У великій мірі саме завдяки вашій допомозі ми можемо реалізувати на гарному рівні навчально-виховні завдання для наших учнів. Без вашої допомоги та діяльності товариства «Калина» усі ці заходи не могли би стати реальними.

Сподіваємося на вашу подальшу підтримку нашої діяльності, яка служить вихованню молодого покоління українців у дусі національної свідомості, толерантності та любові до усього рідного і близького, а також дозволяє допомагати усім потребуючим.

Від імені учнів і вчителів – Любомира Тхір, директорка Початкової школи №8 ім. Лесі Українки з українською мовою навчання в Бартошицях

УКРАЇНА

ПУЛЬС
УКРАЇНИ

Кум Путіна під санкціями

Після введення на початку лютого санкцій проти трьох проросійських телеканалів та їхнього формального власника Тараса Козака Володимир Зеленський завдав удару самому Вікторові Медведчуку, куму Путіна.

19 лютого Рада національної безпеки і оборони України запровадила персональні санкції проти восьми осіб. Серед них був депутат Верховної Ради та один з лідерів проросійської партії «Опозиційна платформа — За життя» Віктор Медведчук та його дружина Оксана Марченко. Окрім них, під санкції потрапила і Наталія Лавренюк, партнерка (цивільна дружина) народного депутата Тараса Козака. (Сам Козак потрапив під санкції ще 2 лютого.) Решта п'ять осіб у списку — громадяни Росії та менеджери компаній, пов'язаних з Медведчуком та Марченко.

Санкції були введені за «фінансування тероризму», слідство веде Служба безпеки України. Оксана Марченко, на яку записана більша частина бізнесу Медведчука, володіє 75% акцій Новошахтинського нафтопереробного заводу у Ростовській області, а Лавренюк — рештою 25%. Цей НПЗ постачає нафтопродукти до самопроголошених республік (ДНР та ЛНР) на Донбасі.

Санкції запровадили також проти 19 компаній. Серед них є фірми, зареєстровані зокрема у Молдові та Португалії, які володіють 5 літаками. Медведчук і Козак літали ними безпосередньо з Києва до Росії, незважаючи на припинення рейсів між обома країнами.

Втім, це ще не все, оскільки РНБО доручила правоохоронним органам з'ясувати, яким саме чином державна власність — нафтопродуктопровід «Самара-Західний напрям» — опинилася під контролем фірм, пов'язаних з Медведчуком. Секретар РНБО Олексій Данилов пообіцяв, що підприємство повернуть державі.

Людина Путіна в Україні

Санкції спрямовані у першу чергу проти Віктора Медведчука, який багато років вважався головним проросійським політиком в Україні, фактично представником Володимира Путіна в Україні.

За часів СРСР Віктор Медведчук був державним адвокатом, саме він «захистив» поета Василя Стуса, який згодом загинув у таборі.

Медведчук швидко розібрався у нових реаліях незалежної України, розвиваючи власний бізнес та діловий вплив у 90-х роках. У 2002 році Медведчук очолив адміністрацію президента Леоніда Кучми. Він прославився, серед іншого, тим, що надсилав у медіа так звані «темники», або вказівки, як саме потрібно інформувати населення про дії влади. Після Помаранчевої революції став одним з головних представників проросійських сил в Україні. У нього тісні стосунки з Володимиром Путіним, який є хрещеним батьком його дочки.

Тим не менше, чимало років Медведчук був в тіні української політики. Може здаватися дивним, однак його повернення на велику сцену відбулося після анексії Криму та початку війни на Донбасі у 2014 році.

За допомогою російської влади і того, що роль Медведчука схвалив Київ, він став посередником між Україною та Росією в обміні полоненими та заручниками, яких утримували проросійські бойовики на Донбасі. У 2019 році Медведчук пройшов до парламенту за списками «ОПЗЖ». Водночас разом із дружиною вони розвивали власний бізнес.

Політичні дивіденди президента

Вдаривши зараз по Медведчуку, Зеленський може отримати політичну вигоду. Останні місяці рейтинги Зеленського падають. Президент все ще очолює виборчі рейтинги, маючи 25,6% підтримки, однак від інших кандидатів — Петра Порошенка та проросійського «колективного кандидата» — його відокремлюють лише кілька відсотків. Ще гірша ситуація з президентською партією «Слуга народу». У кращому випадку з початку року партія посідає друге місце або навіть третє чи четверте, за даними деяких досліджень. Лідирують проросійська «ОПЗЖ» та «Європейська солідарність» Петра Порошенка.

Санкції проти трьох телеканалів «ZIK», «NewsOne» та «112», запроваджені на початку лютого, вдарили по «ОПЗЖ». Ці телевізійні ресурси були основною пропагандистською машиною партії. Вони демонстрували проросійську точку зору, критикували Зеленського і давали поле для маніпуляцій. Глядачі мали можли-

вість переглядати звіти про візити депутатів «ОПЗЖ» до Москви та їхні зустрічі з російським керівництвом.

Однак дії Зеленського опосередковано вразили і колишнього президента Петра Порошенка. Критики п'ятого президента звинувачують його в тому, що під час свого правління він не намагався обмежити вплив кума Путіна і навіть допомагав йому. А Зеленський зробив те, чого очікувала більшість виборців Порошенка.

Порошенко підтримав рішення Зеленського, але зробив дивний крок. Ввечері 18 лютого у прямому ефірі телеканалу «Прямий» він заявив, що шойно купив цей телеканал, аби захистити його від дій влади. 19 лютого Данилов заявив, що про санкції проти каналу «Прямий» мова навіть не йшла.

Ця ситуація викликала кпини про те, що колишній президент сам у себе купив телеканал. Офіційно «Прямим» володів український політик Володимир Макеєнко, але в суспільстві поширена думка, що фактичним власником був завжди Порошенко.

Антиросійський (і не лише) наступ Зеленського та Данилова

«Зеленський перейшов останні моральні межі, вдаривши по найдорожчому — своїй улюбленій дружині Оксані Марченко. Радники Зеленського очікували, що я злякаюся?... Дарма. Не дочекаються. Боротьба триватиме», — заявив Медведчук.

Відреагувала також й сама Марченко, яка погрожує Зеленському, що відтепер він матиме справу з нею, оскільки вона вступає до «ОПЗЖ».

Однак Медведчук із дружиною мають справу не лише із Зеленським. Олексій Данилов, секретар РНБО, виступає за притягнення проросійських політиків до відповідальності за свою діяльність. Можливо, на його позицію впливає той факт, що він походить з Луганської області, а в 1990-х роках був колишнім мером Луганська, який досі залишається під контролем проросійських бойовиків.

«Як і минуло рази я сказав, що далі буде, повірте — і далі буде! Далі будуть офшори, власність, все, що поцуплене з 1991 року в українського народу, буде повернуто українському народу. Більш того, усі депутати, у яких статки в 300-400 мільйонів, люди добрі, де ви це взяли? Зупиняється це все. Найближчим часом на наступному засіданні РНБО ви побачите більше і цікавіше. І там будуть депутати, там буде багато тих людей, які жодного разу не працювали, а мають величезні статки — усі будуть повертати, і в тому числі, що стосується українських надр...», — сказав в ефірі телеканалу «Україна» Данилов і додав, що незабаром буде оприлюднена інформація про тих, «хто має бізнес в Росії, заробляє там гроші, потім їх витрачає на промивання нам мізків».

Росія бачить «американський слід»

Через день після запровадження санкцій речник Кремля Дмитрій Песков заявив, що це «дуже тривожна інформація» і Росія бачить, «як уже набирає силу реакційна тенденція в Україні».

На думку Пескова, варто побоюватись, «чи не призведе вона до того, що керівництво України, наприклад, не вважатиме за можливе вирішити військовим способом ситуацію на Південному Сході України».

Треба сказати, що останніми тижнями ускладнилася ситуація на лінії зіткнення на Донбасі. Кількість обстрілів збільшується, а це означає, що припинення вогню, заявлене у кінці липня, працює лише на папері.

За словами представника Путіна, також відбувається активізація американців: «Така допомога надходить... Вони продовжують накачувати оборонний потенціал України. Україні ніхто не загрожує, а це провокує найгарячіші українські голови на прояв агресивності».

Достеменно невідомо, чи санкції, введені Зеленським, пов'язані зі змінами у Білому домі. Але Посольство США в Києві в опублікованому коментарі підтримало дії Зеленського (як і санкції, підтримані раніше) і нагадало, що США запровадили санкції проти Медведчука «за підрив безпеки, територіальної цілісності та демократичних інституцій України». ■

Петро АНДРУСЕЧКО, Київ

Станом на 22 лютого перша партія вакцини — по дорозі з Індії. Міністр охорони здоров'я Максим Степанов зазначив, що відвантажено першу партію вакцини проти коронавірусу CoviShield (AstraZeneca, яку для локального індійського ринку випускає Serum Institute India, препарат ще не ліцензований в Європі) із заводу-виробника в місті Пуне (Індія). Зараз вакцина транспортується до Мумбаї. Міністр запевнив, що під час перевезення буде дотримано всіх необхідних температурних вимог. Степанов заявив, що вже найближчими днями 500 тисяч доз вакцин прибудуть до України. Далі їх розподілять між регіонами згідно з планом МОЗ. «Сім областей (Житомирська, Київська, Чернігівська, Черкаська, Полтавська, Вінницька та м. Київ) отримають вакцину в день розвезення, інші — наступного дня», — зазначив головний санітарний лікар Віктор Ляшко.

Служба безпеки України оголосила підозру в державній зраді проросійському блогеру Шарію. 16 лютого блогеру Анатолію Шарію, який проживає в Іспанії, повідомлено про підозру за статтею про державну зраду і порушення рівноправності громадян. «Є підстави вважати, що Анатолій Шарій діяв на замовлення іноземних структур (...). Докази слідства підтверджені низкою експертних досліджень, які встановили, що в інтерв'ю та виступах А. Шарія наявні факти його підривної діяльності проти України. Починаючи з 2012 року через соціальні мережі, електронні ЗМІ та російські телевізійні канали він сприяв державним та неурядовим структурам Росії у проведенні спеціальних інформаційних операцій. Зокрема, пропагандист займався дискредитацією державної політики України, умисно та цілеспрямовано поширював маніпулятивну, викривлену інформацію щодо урядових ініціатив та подій на Сході країни», — йдеться в офіційному повідомленні СБУ.

В Києві почнеться будівництво музею Революції гідності. Міністр культури Олександр Ткаченко заявив, що у 2021 році розпочнеться будівництво цього місця пам'яті. Об'єкт будуватимуть за проектом німецької компанії Kleihues + Kleihues Gesellschaft von Architekten mbH. «Саме цього Дня (написав він 20 лютого у День пам'яті Героїв Небесної сотні) ми можемо нарешті оголосити про початок проектно-будівельних робіт та будівництво Музею Революції Гідності цього року», — зазначив міністр. Він додав, що 17 лютого Кабінет міністрів погодив 5-річний план заходів із вшанування подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні. Водночас парламент підтримав постанову, якою визнав Революцію гідності «одним з ключових моментів українського державотворення та виразником національної ідеї свободи». Проект музею під назвою «Штурм пагорба» переміг минулого року у конкурсі серед 66 робіт (із 12 країн світу) в номінації «Музей Революції гідності». Автори відомі своїми роботами у всьому світі. Зокрема, зараз за їхніми ескізами будують Національний музей в Осло.

21 лютого — Міжнародний день рідної мови, який вже 21-й раз відзначають в Україні. Історія свята — трагічна. 21 лютого 1952 року в Бангладеш (Східний Пакистан) влада жорстоко придушила мітингувальників, які протестували проти заборони на використання в країні своєї рідної бенгальської мови. Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень привітав українців у своєму фейсбуці, зазначивши, що це свято не лише нагадує про культурне розмаїття і багатомовність світу, а й про право кожного розмовляти рідною мовою у своїй країні. «Українці виборювали своє право говорити українською понад 350 років. І сьогодні відстоювати його має кожен громадянин, адже, як відомо, без мови рідної й народу рідного нема. Захищати і дедалі утверджувати українську мову як державну — наше спільне завдання», — написав він.

Підготувала Христина ЗАНИК

ПОСТАТІ

Фото з фейсбук-сторінки Сергія Проскурні

«Театр був його світом»

Про українського режисера
Сергія Проскурню

На початку лютого помер відомий український театральний режисер та продюсер Сергій Проскурня. Він мав зв'язки з українцями з Польщі, особливо перемишлянами. Саме він був режисером двох Фестивалів української культури у Перемишлі.

Певно, багато хто бачив відеозапис, як герой Небесної Сотні Сергій Нігоян читає уривок з поеми Шевченка «Кавказ». Цей сюжет зробив обличчя Нігояна впізнаваним. Сфільмував його Сергій Проскурня. Режисер записав 200 людей з уривками шевченкових творів для проєкту «Наш Шевченко» на 200-ліття з дня народження поета.

— Це було в стилі Сергія. Завжди шукав чогось нового, нештампованого. В нього ідеї зароджувалися на ходу, — говорить Андрій Комар з Перемишля. — Коли згадую Сергія, то маю враження, що ми зналися за-

вжди. Оскільки він був дуже відкритий та сердечний, ми зразу знайшли спільну мову.

Перемишлянин каже, що познайомився із Сергієм Проскурнею на початку 90-х років.

— Я тоді навчався у Вроцлаві. Це був бурхливий час розвитку співпраці Польщі з Україною. Сергій мав свій театр «Будьмо» у Києві, привозив акторів до Вроцлава. Була у нього потреба вирвати український театр з того радянського штампі і стилю та влити його в сучасне європейське русло. Від Сергія ми вперше почули про унікальність Леся Курбаса, — пригадує українець.

У 1991-1992 роках Сергій Проскурня організував за принципом культурного обміну з Центром вивчення творчості Єжи Гротовського і театральних пошуків з Вроцлава «Дні Леся Курбаса у Польщі» та «Дні Єжи Гротовського в Україні», які відбулися у Києві, Львові та Харкові. А у Вроцлаві в цей час пройшла конференція, присвячена українському театру.

— Я мав нагоду їздити тоді з польськими театрами в Україну. Зокрема там відбувалися лекції про видатного діяча польської і світової театральної культури Єжи Гротовського. Завдяки Сергію українці в Україні відкривали для себе польський театр, — вважає Андрій Комар.

— Те, що він швидко знаходив спільну мову з різними людьми, виникало з його вдачі, ставлення до життя і людей. Він навчив мене по-іншому дивитися на театр, показав трішки театральної техніки, показав чим є вразливість. Театр був його світом. І ще треба сказати, що де б він не працював, завжди боровся за те, щоб було краще.

Сергій Проскурня був художнім організатором Фестивалів української культури у Перемишлі у 1995 та 1997 роках, які відбувалися в дуже важких умовах. Перед подією по всьому місту на стінах будинків з'являлися написи, що ображають національні чи релігійні почуття українців. «Rogobowscy URA» — так про організаторів писали на листівках. У будинку школи, де навчалися українські діти, з'явилися антиукраїнські гасла, як-от «українці геть з Перемишля», чи зображення тризуба, повішеного на шибениці. Хтось постійно зривав плакати з фестивальною програмою, двері в офісі фестивалю підпалили, до гуртожитку, де ночували колективи, невідомі вкинули коктейлі Молотова, а також ледь не спалили автобус одного з танцювальних колективів.

— Фестиваль було дуже важко організовувати. Сергій Проскурня підтримував нас і розумів ситуацію. Був дуже працьовитим і водночас гнучким. Як були якісь перепони, робив щось наново по-іншому. Він уже тоді був відомим режисером, але ніколи не нарікав ні на що. Просто ставився до нас як до партнерів, тому попри всі негаразди йому вдалося про-

вести ці дві події. Наше знайомство почалося з фестивалів і з тих пір тривало роки, — розповідає Марія Туцька.

Стосунки режисера з Польщею на цьому не припинилися. Кожного разу, коли учні перемиської школи ім. Маркіяна Шашкевича їздили на екскурсії у Київ, Сергій Проскурня зустрічався з учителями та пропонував театральні вистави, на які могли б піти учні. Також організував для перемиської молоді зустрічі з українськими акторами.

— Ніколи не відпекувався від нас, завжди радо спілкувався, — зазначає перемишлянка.

Остання зустріч перемишлян з режисером відбулася у 100-ту річницю бою під Крутами у січні 2018 року. Сергій Проскурня був художнім організатором тих відзначень. Під час них потяг з ліцеїстами українських військових шкіл рушив з Києва на залізничну станцію Крути. Тим поїздом їхали теж учні «шашкевичівки».

— Ми були зі шкільним прапором. Саме Сергій Проскурня допоміг у тому, щоб ми були присутні на тих відзначеннях, — додає Марія Туцька.

— Коли у 2011 році нам віддали Народний дім у Перемишлі, Сергій написав мені у фейсбуці, що радіє з цього приводу. Написав, що готовий до співпраці. Я розраховував на неї, як уже завершено роботи в будинку. Очікував на якусь спільну цікаву ініціативу. На жаль, її уже не буде. Це теж для нас урок, що не можна відкладати наші плани і мрії на потім, — завершує Андрій Комар.

Сергій Проскурня народився 28 листопада 1957 року у Львові у родині інженерів. У 1980 році вступив на акторсько-режисерський курс до Київського державного інституту театрального мистецтва ім. Івана Карпенка-Карого і вже з того часу став ініціатором низки мистецьких акцій. У 90-ті роки Сергій був співорганізатором численних мистецьких фестивалів та культурних заходів в Україні, зокрема міжнародних. У 2005 році Сергій Проскурня став членом Національної ради з питань культури і духовності при президентів України, а у 2008-му очолив Комісію ради з питань захисту культурно-інформаційного простору. 3 грудня 2007 року увійшов до команди міністра культури і туризму України Василя Вовкуна (який, до речі, був тричі режисером Фестивалів української культури у Польщі), а згодом став радником міністра на громадських засадах. У 2009 році протягом 80 днів Проскурня працював генеральним директором та художнім керівником Одеського національного академічного театру опери і балету, а з 2009 до 2015 року — головним режисером Черкаського драмтеатру. ■

Павло ЛОЗА

Продовження з 1 сторінки

В лютому 1920 року в жорстких умовах проживання в Ланьцуті перебувало біля 4 тисяч українських вояків. Тоді станицю відвідував теж Симон Петлюра. У березні 1920 року в умовах епідемії Безручко і Змієнко виводять з Ланьцута 2 тисячі військових до Берестя, де остаточно формується відома 6-та Січова дивізія, яка після Варшавського договору візьме участь у Київській виправі, відступі та захисті Замостя. Навесні 1920 року у Ланьцуті, окрім військових вишколів, починає розвиватися культурно-освітня діяльність. Працюють театральні гуртки, оркестр, хор, видавництва, друкуються газети. Внаслідок чергової епідемії в серпні 1920 року більше 400 вояків помирає. Їх хоронять на кладовищі біля табору. Після договору про перемир'я і прелімінарні умови миру з більшовицькою Росією 12 жовтня 1920 року у Польщі опиняється біля 30 тисяч українських інтернованих. З тисячі з них перебуває у Ланьцуті. Із Ризького договору, підписаного поляками 18 березня 1921 року, виникає, що у прикордонній зоні не можуть знаходитися військові згуртування, отже ланьцутський табір у серпні 1921 року ліквідовано, а інтернованих вояків дислоковано у табори у Вадовицях (Малопольща) та Стшалкові (Познаньщина).

Перші поховання українських вояків на міському кладовищі в Ланьцуті датуються ще вереснем 1919 року. У 1920-му, ще за дії договору Пілсудський-Петлюра, узгоджено можливість встановлення пам'ятника загиблим українським воякам на головному міському кладовищі. Кошти зібрано серед табірних офіцерів. З'явилася тоді також ідея утво-

рення другого пам'ятника на притабірному кладовищі, але цей план зірвала домовленість польської сторони з Росією. Проєкт пам'ятника розробив випускник Краківської академії мистецтв Сергій Литвиненко (автор, зокрема, надгробка на могилі Івана Франка) та Сергій Харків. Обеліск мав висоту майже 4 метри, був встановлений на постаменті з трьома сходишками. На ньому розмістився чотирикутник з прикріпленою дошкою та написом «Вірним синам України. Старшини 1919-1921», в рамці з орнаментом, який був схожий на узор з герба гетьмана Івана Мазепи. Вище встановлено струнку піраміду зі зрізаним чубком, замість якого стояв хрест Львівського Братства. На чолі піраміди прикріплено хрест Київського Володимирського Братства, його проєкт розробив Олександр Мовбуренко. Він виконав і барельєф, на якому рушниця перехрещувалася з козацькою шаблею, а під нею знаходилась шапка кримка з китицею. На барельєфі були розташовані й інші символи України: дорога в степу, наддніпрянська хата і тополя.

З доступних документів знаємо імена та прізвища 538 похоронених вояків на міському цвинтарі (серед них 13 польських військових з адміністрації табору та один італієць), але їх, безумовно, більше. З архівів табірної преси виникає, що, окрім притабірного кладовища і спільного місця поховань, на міському кладовищі поховано чимало вояків у різних місцях лише зі стовпчиком та табірним номером.

Відкриття і освячення пам'ятника відбулося 20 лютого 1921 року за участю члена Головної управи військового духовенства Армії УНР о. Миколи Марини-

ча та капелана Спільної юнацької школи о. Никанора Никитюка, командира групи військ УНР в Ланьцуті Олександра Пилькевича, його помічника генерала Миколи Шаповала, начальника штабу полковника Василя Чабанівського, польського коменданта табору та більше 3 тисяч інтернованих вояків. Після ліквідації табору пам'ятником та кладовищем займалися місцеві українці, зокрема військова старшина УГА та УНР, яка залишилася в місті, та вчителі місцевої гімназії. Організовано щорічні вшанування пам'яті на Зелені свята та в листопаді на Свято померлих. У 1927 році відбулося перепоховання вояків з притабірного кладовища на головний цвинтар, а у 1938-му — реставрація пам'ятника.

З 1940 року українські торжества на кладовищі в Ланьцуті мали масовий характер, з'їжджалося на них чимало українців з околиць і навіть з Наддніпрянщини. Ситуація помінялася після закінчення війни та депортацій. Ще в часи війни поляки почали хоронити на цьому місці своїх воїнів, а у 1945 році в самому центрі меморіалу — офіцера міліції. У 1974 році знищено пам'ятник «Вірним синам України», а на його місце перенесено з іншого знищеного кладовища пам'ятник австрійського графа. З 1998 року Об'єднання українців у Польщі у співпраці з Посольством України активно займалося питанням його відтворення та гідного вшанування загиблих українських воїнів. Це вдалося лише у серпні 2020-го, коли за участю представників польської та української центральної влади відкрито відновлений меморіал. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

ПІДЛЯШШЯ

▲ Минулорічний захід «На Івана, на Купала. Літні зустрічі з українським фольклором»

Марія Рижик:

«Навіть у складних обставинах можна знайти позитив»

Минулий 2020 рік був дуже складним для організацій національних меншин. Як пандемія коронавірусу вплинула на проекти Союзу українців Підляшшя (СУП), розповідає Марія Рижик – колишня голова та нинішня заступниця голови СУП, від самого початку існування підляської української організації. Вона є ініціаторкою та організаторкою заходів передусім культурного та освітнього характеру, представницею СУП у Раді повіту Більська-Підляського.

Минулий рік був дуже специфічним у контексті проведення заходів. З якими проблемами довелося боротися під час пандемії?

Союз українців Підляшшя уже багато років реалізовує культурні, освітні, видавничі та медійні проекти. Січень 2020 року почався нормально. Ми організували концерти за участі ансамблів з Підляшшя, а також з інших регіонів Польщі та України. Діти ходили на навчання, відбувалися вечори колядок, у садочках і школах проходили додаткові заняття в межах нашої програми «До джерел». На концертах були повні зали людей, ніхто не очікував, що все це зміниться.

У березні, коли прийшла пандемія, ми не знали, що робити. Думали, що все це триватиме місяць, та чекали на заходи, заплановані на квітень або травень. На жаль, нічого не помінялося, було навіть гірше. Тоді почали думати, що можна вдіяти, щоби не сидіти і не чекати на кращий момент.

У червні обмеження пом'якшили, і ми почали поволі організовувати культурно-освітнє життя для дітей, але також – події для дорослих. Однак було зрозуміло, що жодних масових заходів ми не проводитимемо.

А найбільш помітні ініціативи Союзу – якраз масові, як-от «На Івана, на Купала».

У липні цей захід мав би відбутися, але виявилось, що його можна провести тільки для обмеженої кількості глядачів. А досі на «Купалу» щорічно приїжджали до Дубич-Церковних 5-6 тисяч людей. Тому влітку ми почали організовувати менші події.

Не можна було провести «Купалу», але з'явилася нова ідея – «Літні зустрічі з українським фольклором» у скансені в Козликах.

Це насправді було таки 24-те свято «Купала», але організоване вже у серпні, в іншій формі та в іншому місці. Ми, з одного боку, не хотіли перерива-

ти традиції проведення «На Івана, на Купала», але з іншого – вирішили, що зробимо захід трохи іншого характеру в Загороді у Козликах. Усе вдалося, люди були задоволені. Його відвідала максимальна кількість людей, яку дозволяли карантинні обмеження. Окрім того, багато глядачів зібрала онлайн-трансляція. Так що нам вдалося зберегти «Купалу», розпочавши водночас нову ініціативу. Маємо надію, що цього року відбудуться вже дві події – «Купала» і «Літні зустрічі». Їх ми вписали у проєкт на 2021 рік.

▲ Марія Рижик під час з'їзду організації в 2019 році

Цього року не було «На Івана, на Купала» як масового заходу, але такий характер мали «Джерела – українські традиції і трансформації» у вересні в Черемсі. Подія, яка багато років проходила в Будинку культури, цього разу відбулася під відкритим небом із більшою кількістю глядачів. Ми запросили фолк-зірок та зробили онлайн-трансляцію.

Загалом ми старалися бути уважними, і, коли можна було реалізовувати культурні ініціативи, ми просто це робили. Видавалося, що у звичних умовах вдасться провести наш найбільший осінній захід – Фестиваль української

культури на Підляшші «Підляська осінь». Усе було вже заплановано, хоч і без артистів з України, – у Більську-Підляському, Білостоці, Гайнівці, Сім'ятичах, Нарві та інших населених пунктах. Однак ситуація змінювалася майже кожного дня: деякі ансамблі потрапили на карантин, шораз більше людей хворіло. Нам треба було бути дуже гнучкими; бувало, що будинки культури відміняли події за день до їхнього проведення, бо, наприклад, хтось заразився. Тому не відбулися деякі заходи, приміром, ювілей ансамблю «Ранок», концерт у Сім'ятичах та вечірка у Білостоці. Зате ми провели онлайн-концерт у Черемсі.

Так само у мережі та вже восени пройшли два конкурси, які завжди відбувалися навесні – декламаторський «Українське слово» та співочий «З підляської криниці».

Ми думали, що вдасться організувати їх восени у традиційний спосіб, але тоді якраз закрили будинки культури. Однак все пройшло без проблем в онлайн-режимі – вчителі записали вірші дітей на конкурс «Українське слово», а співаки й ансамблі підготували записи пісень на Конкурс української пісні «З підляської криниці». Згодом зібралася комісія й оцінила виступи. Кількість учасників була приблизно така сама, як у минулі роки. Гала-концерт «Криниці» також відбувся онлайн, і, як показала статистика, його подивилося багато людей, було також чимало вподобань («лайків»). Можливо, завдяки цьому наші ініціативи дійшли до більшої кількості глядачів.

СУП багато місця у своїй діяльності присвячує різним формам поза-шкільної активності для дітей і молоді. Здається, з цим було найбільше проблем?

У вересні ми думали, що повернемося до цих проєктів та будемо їх постійно реалізовувати. Ще на канікулах нам вдалося організувати екскурсії та майстер-класи, у вересні ми продовжили зустрічі з народними митцями. Але, на жаль, довго це не тривало. Коли знову закрили школи, ми почали проводити наші заходи онлайн або у гібридній

формі: частково організовували майстер-класи стаціонарно, а частково – в інтернеті. Це були зустрічі з нашими народними творцями, фольклористами, істориками, поетами. Загалом за всією нашою діяльністю можна слідувати в мережі.

Ми презентували також виставу для дітей, яку записав Львівський театр ляльок. Українські митці не змогли приїхати до нас на фестиваль, але зробили відео. Така форма теж нам сподобалася.

Що змінила ця складна ситуація з пандемією?

Ми багато чого навчилися за цей рік. Треба було звикнути до іншої форми функціонування, і ми тішимося, що наші координатори все-таки справилися з організацією заходів у нових умовах.

Не можна спати, треба щось робити. Не варто просто чекати, поки ситуація налагодиться і все буде нормально. Культура мусить жити, це потрібно людям – вони хочуть брати безпосередню участь у заходах, а якщо такої можливості немає, то дивляться наші ініціативи онлайн.

Звісно, краще, коли артисти виступають на сцені, набагато більший ефект дає звичне культурне життя, але навіть у таких складних обставинах можна знайти позитивні моменти. Їх треба шукати для того, аби діяти далі.

Про який позитив тут можна говорити?

Наприклад, можливості інтернет-трансляцій. Грудневі концерти колядок дивилося стільки людей, скільки ми точно не змогли би вмістити фізично у будинках культури. Так що є свої плюси.

З організаційної точки зору я бачу ще одну гарну річ: досі ми намагалися запрошувати багато ансамблів з України, аби покращувати рівень наших заходів, показувати їхні досягнення. Через те, що минулого року вони не змогли приїхати, ми зосередились на наших колективах, пошукали ансамблі з Польщі, ширше презентували наші підляські групи. Думаю, що в цій ситуації ми почали більше їх цінувати. Вони допомагали нам, пропагували українську культуру, змогли краще показати власний репертуар.

Які виклики стоять перед вами цього року?

Думаю, він буде дуже складним. Ми хотіли би продовжувати наші культурні ініціативи за участі дітей та молоді, але ситуація залишається непростю. Звісно, є заходи, які можна буде реалізувати без проблем. Це медійні проекти – видання двомісячника «Над Бугом і Нарвою» або підготовка радіопередачі «Українське слово». Також цього року ми плануємо надрукувати збірку поезій Івана Киризука з нагоди 50-річчя його творчої праці.

Я думаю, однак, що багато подій доведеться організувати в гібридній формі – те, що вдасться, проводитимемо у традиційному форматі, а те, що ні – в мережі.

Ми вже багато чого навчилися, вміємо робити онлайн-трансляції. Тому, я думаю, що це все ж буде кращий рік, бо ми вже можемо добре справлятися із різними ситуаціями. ■

Людмила ЛАБОВИЧ

Фото надано авторкою статті

Римський корінь Лемків

«Єдна з теорій, одкаль зме ся взяли в Бешкїдах, повідат о Волохах». Тоты слова автора допису можут збуджувати контрверсії, бо більшість етнографів однозначно окреслює наш русинський корінь. Тоту цитату и все инше треба взяти за гумористичну цікавинку. Волохы може и пришли в Карпаты, але як пастухы до Русинів – ред.

▲ Монастир Бырсана, Мармарош

Вшиткы певно знаме слово «мериндя». А як не знаме, то пригадам лем, же то є того, што газдыня давала газді, жебы не зголоднів, коли тот ишол на поле. Гнескы певно частіше повіме «друге сьнідання». Як така мериндя виглядала, можете ся переконати в пана Ивана Дзюбины в його гладышівській «Дзюбинілци». Як на яр або в літі будете на Лемковині и — дай Боже — даст ся юж відвідувати музеї ци іншы культурні обекти, то обовязково зазрийте до едукацийной загороды пана Ваня и возте участ в котрысім з варштатів. Сподабат ся и дорослым, и дітям. При okazji Полякы, які приходят до «Дзюбинілки», почуют и посмотрят, же Лемкы то не скансен, а живы люде, котры не забыли (ишы) бесідувати по-своmu.

История ідла

Вертайме до меринді. Моя попередня работа дала мі можливіст пару раз быти в Молдавії та Румунії и навязати кус знайомостей з місцевыма. Зре-

штом, можна бы зробити аналогію між Молдованами/Румунами и Русинами/Українцями, але то тема на іншу бесіду. До Румунії вдало ся мі тіж поїхати туристично з родином. Не памятам юж де, ци в єднім, ци в другім краю, почув ем (або-м прочитал) знаеме слово «merinde». Од разу звыдал ем ся люди, што то значыт. Одповіли, же «ідло!» В сумі то не повинно ня тото міцно здивувати. Прецін єдна з теорій, одкаль зме ся взяли в Бешкїдах, повідат о Волохах (гнески повіли бы-зме о Румунах), котры примандрували ту зо своіма отарами увец. По наших «румунських» предках остали сьліды в бесіді, передовсім в т.зв. топонімії (назвах місц в терені) и на газдівці. Магура, кичера, прислоп, газда, колиба, ватра — то вшитко румуньскы слова. Інша справа, же нашы рускы предкы мусіли оказати ся міцнішы, або было їх по просту більше, бо Волохів асимілювали. Дос повісти, же в льокацийных документах наших сіл, хоцьокували їх на волоскім

праві, серед осадників неє волоскых (румуньскых) імен ци назвиск, але сут нашы руснакы. То хыбаль єдиний в нашій історії випадок, коли асиміляція вышла нам на добре.

Моя історія з мериндьом на тім ся не скінчыла. На єднім з интернетовых околелемківських форів, на котрім часом штоси напишу, виязала ся дискусія. Єден з дописувачів ствердил, же румуньске «merinde» походить од латиньского «meridianum», значыт од того, што ся в Римі іло в полудне. Кус інакше повідат интернетовий словник Вікі, котрий волоске «merinde» виводит од латиньского «merenda», што означат легку перекуску. Як бы там не было, румуньский язык походить од т.зв. вульгарной латині, а сами румуны уважают ся за наслідків античных римлян. Жебы ништо не мал што до того сумнівів, то треба зазначити, же хыбаль в більшости румуньскых міст стоят памятники т.зв. капітолінської волчиці, котра — згідно з легендом — мала выховати братів Ромулюса и Ремуса. Того першого узнає ся за засновника Риму.

Як дакому не по дорозі до Вічного Міста, рекомендую відвідати румуньский Мармарош, в котрім тіж мешкають Русины. Правда, же ім ближче до Гуцулів, о чім свідчат назвиска з кінцівком «-ук», и орендуют ся они більше на Київ и Україну, а не на Карпатську Русь. Переконує о тім греко-католицька церковь в центрі містечка Сигет (рум. Sighetu Marmației), называна без місцевых українском, та памятник Тараса Шевченка, котрий стоїт коло церкви.

Вартат повісти о ишы єдній річы, котра повязує нас з нашыма волоскыма предками ци пак кузинами: букві «ы». Декотры повідають, же тота наша брїхата літерка, котра выкликє такы емоції, то спадок по старорускій бесіді и же ужывал ей ишы згаданий выше Шевченко. То певно правда. Але є и друга можливіст. Як сте доклади слухали, як Румуны бесідують, то певно сте почули знайомий звук «ы». Записує ся го як «і» або «а». Цілком правдоподібне, же тот звук лишили нам в спадку волоскы пастухы.

Язык и релігія — элементы культуры

Язык то єден з основных елементів культуры, так само як и релігія. Не знам чом, але пригадує мі ся в тім місці літо 2019 рока и освячєня церкви в Конечні по генеральнім ремонті. Православний горлицький владика Паїсій повіл підчас торжества (в присутности війта гміни Устя Горлицьке Збігнева Людвіна), же Лемкы сут більш культурны од Поляків, бо їх св. св. Кирило и Методій охрестили 100 років скорше. Як хтоси хоць кус орендуює ся в нашій історії, то знає, же в IX віці словянскы апостолы в наших лісах могли охрестити лем волків, медведів и інших дикых звівів, бо на тот час нашы землі не были замешканы. Мам надію, же пан війт не зрозуміл, або пустил мимо уха історичну доповід владыкы. Так само як я юж забыл о тім, же його преосвященство словом не спомнул будовничых конечняньской церкви (греко-католиків) и ей освячєня перемиском епископом (греко-католицьком) Костянтином Чеховичом більше як 100 років прудше. Владика повіл за то, же до освячєня в 2019 роци в престолі храму не было сьватых мошей, натоміст згідно з церковним інвентарьом «освячене місце» є під престолом. В результаті вышло, же під вітварьом маме мошы католицького сьвятого, а в нім православного — свщмч. Максима Горлицького, котры вложено там два roky тому. Такий собі неплануваний конечняньский екуменізм.

Думам, же глядєня нашого культурного кореня в так далекому — здавало бы ся — античному Римі ліпше пасує до наших часів, ніж байкы о Кирилі и Методію. В кінці збіжніст слів «Волохы» и «Włochy» то не припадок. Вартат повісти, же волоскы слова, котры заховали ся в лемківській бесіді, найдеме тіж в бесіді наших західних сусідів — Гуралів, не споминаючи юж о Русинах з другой страны — Бойках, а пак Гуцулах. На конец не бійме ся того повісти: без нашу, кусьцьок волоску, бесіду и мы можеме приписати собі римске походжєня! ■

Ігор КСЕНИЧ

Три сестры

Лем часом ся трафит, жебы в єдній родині три особы были творчо натхненны, до того жінкы, професийны артистки, а ишы рідше — коли сут то сестры.

З першого лютого, з передолжыньом до кінця марця, в криницкім Музею Никифора проходить выставка графічных праць сестер Коцур. Выстава має звєня «Лемківська байка», а художниці то горличанкы — Лідія, Ірена и Анна.

Памятам, як перед роками, коли ем бывал в горлицькій Рускій Бурсі, не лем з нагоды «Лемківської поетичной осени», при вході витал нас пан Михал Коцур и запрашал до середини. При його боку «крутили ся» три дівчатка. Пригадує собі, коли не лем на офіційны стрічы оздаблял бурсу своіма графічныма працями. То они, родиче Антоніна и Михал, зашыпили своїм діточкам почутя красы, готовіст познєня и полюблєня вшиткого што лемківське. Прото Лемковина присутня в творчости сестер. Єст головным джерелом, з якого бе сила їх емоцій, які накладають ся на творче діло. Тепер дізнаю ся, же дівчата юж давно выросли, закінчили студія, творят мистецтво, яке дозволят нам,

Лемкам, продовжувати культурне існування спільноты.

О тім свідчыт гнесня выставка в Музею Никифора, знаменитого лемківського маляря світового формату на все повязаного з Криницьом.

Во вступі до выставки Збігнев Волянїн, куратор и опікун музею, писал: Основна сфера їх творчости то графічне мистецтво. Тоту техніку, крім ксилографії, не можна включити до дисциплін, котры повязаны сут з народном культуром, в рамках якої належыт глядати звязків поміж більшістю звівів, які в минулому были визначниками для лемківського мистецтва. Художниці почали анимати ся творчістю двадцет років тому. Заохпляли ся ліногравюром. В тамтїм часі використовуют ріжны графічны технікы, але волят творити роботы в техніці монотипії. Таким то способом зробили більшіст картин показаных на выставі. Використуют рівнож шаблєны, суху іглу и мішаны технікы.

Куратор выставки признал, што образы маюť «шагальовскій» настрій и

зростат серед колекціонерів їх популярніст. Сестры належат до клубу Мистецтва ім. Альфреда Длугоша, што діє в Художній галереї «Двір Карваціянів» в Горлицях.

Належат тіж до Асоціації міжнародного тренє друкы в Кракові. Сут учасницками шторічных выстав, які організує Асоціація. Берут участ в занятях Одкритої графічної студії при Центрі культуры Нова Гута. Сестры брали тіж участ в выставах не лем в Польщы, але поза межами державы.

Графіка, яку творят, оперта о традиційний варштат, з выкорыстаньом друкарской фарбы. То в полні ручна работа, яку выконує артиста. Єднак не може забракнути серця и поетичной візії. Образы повстають як короткы серії, часто в одмінній кольористичній гамі. До експозиції долучено декілька ліногравюр Михала Коцура, як спомин покійного тата. Його праці — то реалістичны зображєня лемківської архітектуры, крестів, цмїнтарів — документ занепаду, часто руйнації минулого.

▲ «По свитанню» — Ірена Коцур (монотипія, 2020)

«Лемківська байка» — то як повертєня до дітїньства, до світа, што проминул, стал ся нереальным и далекым. Артистки глядають го серед дикой карпатской природы, коли сонце хылит ся на запад и червеніє над квітами, котры як дерева вырастають на фоні синіх гір. Теплыма руками дотыкають осінных квітів, зосхлого листя, што в непамят забєрат го холодний вітер. В тім пейзажу майорят вежы деревяных церкви, розмыты ранном гмлом, як великы келїхы дзвінків стєлят ся в полонині. Квітя, рослинний світ Карпат — особливо близкого ім Бєскиду, наповнят роботы магічним силом, заклятом в лікувальных властивостях рослин. Глядають їх в родинных закутках, в Высові, на Горі Явір — місци сьвятым для Лемків.

Належыт одвідіти Музей Никифора в час експозиції творів Лідії, Ірєны и Анны Коцур. Спільно з нима помандрувати байковим світом Лемковины, поширяти горизонт знєня про землю наших дідів и повірити, же культура Лемків не замыкат ся на фольклорні стежці, але на дуже выжшым рівні. Доводит тому выставка молодого поколєня лемківських творчєнь, для яких широко свої двєрі открьл сам Никифор. ■

Володислав ГРАБАН

Історія

Оскароносний «піжон» з українським корінням

«Оскар» — найпрестижнішу нагороду в кіномистецтві США вручають у лютому*. І так сталося, що 30 років тому цю статуетку отримав Джек Паланс (при народженні — Володимир Палагнюк) за роль у фільмі «Міські піжони». По суті, довгоочікувана нагорода стала подарунком Джеку на день народження. Граючи в основному бандитів, отримав визнання за роль у комедії.

Народився Володимир в родині українських емігрантів. Його батьки познайомились вже у США. Змалечку виховувався в україномовному середовищі, цікавився історією батьківського краю.

Непересічні атлетичні дані, Володимир був високий та мав міцну статуру, допомогли йому зробити успішну кар'єру в спорті. У 20-річному віці став професійним боксером під псевдонімом — Джек Браццо. Він навіть побив рекорди того часу з 15-ти безперервних перемог, 12 із яких були здобуті нокаутом до кінця 4-го раунду. Під час одного поєдинку Джек отримав удар в горло, що й призвело до довічної хрипоті голосу.

З початком Другої світової війни вступає до Військово-повітряних сил США. І під час одного із навчальних польотів на бомбардувальнику, його літак загорівся. Джек врятувався, однак отримав опіки обличчя. Довелося пройти важкий шлях відновлення та кілька пластичних операцій. Саме хриплий голос та неординарна зовнішність надавали його кіногероям специфічного вигляду, що й зумовило однотипність ролей — злочинців та негідників. Це не раз засмучувало Джека, адже він був людиною доброю та відкритою.

Після демобілізації вивчав акторську майстерність в Стенфордському універ-

▲ Джек Паланс, 1954 рік

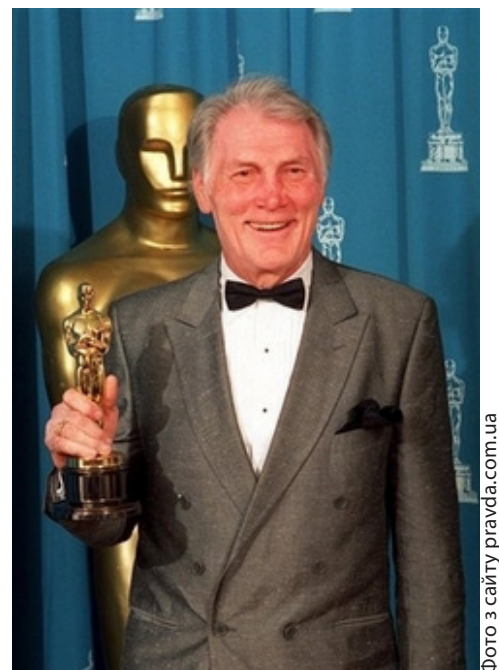
ситеті — одному із найпрестижніших в США. Дебютну роль зіграв одразу після закінчення університету у стрічці «Паніка на вулиці». «Ніхто не міг вимовити мого імені, — пояснював він появу свого псевдоніма. — Тоді вони сказали: «Ми тебе будемо кликати Поланські!». І вже від Поланські я став Палансом».

Джек пишався своїм походженням, був активним членом української діаспори в США. Виступав на відкритті пам'ятника Тарасові Шевченку у Вашингтоні у 1964 р. Очолював правління мистецького благодійного фонду Hollywood Trident Foundation — «Тризуб», який об'єднував працівників українського походження, зайнятих у кіноіндустрії. 1996-го відвідав Київ і Крим, де знімали серіал «Марко Поло». Привіз гуманітарну допомогу постраждалим від Чорнобильської катастрофи. В інтерв'ю місцевим журналістам поділився своїми найзаповітнішими мріями про роль Тараса Бульби.

У 2004 р. під час фестивалю російського мистецтва в Лос-Анджелесі Джек Паланс відмовився від звання народного артиста Росії. «Я — українець, а не росіянин, тож даруйте, я просто трохи не у своїй тарілці. Буде краще, якщо я і мої друзі просто звідси підемо», — заявив він зі сцени.

Омріяний «Оскар» не призвів до «зіркової хвороби». Джек до кінця життя залишався простим у спілкуванні добряком. «Пригадую, — розповідає Петро Борисів, президент фонду „Тризуб“ і друг Паланса, — якимось, уже після Джекового „Оскара“, ми йшли вулицями Нью-Йорка. Раптом чуємо скрегіт гальм. Подумали, що якась аварія. Дивимось, а то смітєвоз загальмував. З нього вилітає водій, тримаючи в руках якийсь шматок пластикової торбинки, і біжить шодуху до Паланса, щоб той дав йому автограф. Джек без роздумів написав на тій торбинці якісь теплі слова й широко потиснув своєму шанувальнику руку». Ось таким був «піжон» Палагнюк — відкритий до всіх без винятку. ■

* Цього року через пандемію «Оскар» вручатимуть в квітні.

▲ Джек Паланс з «Оскаром»

▲ Джек Паланс у фільмі «Похресник», 1974 рік

Історичний календар лютий

2 лютого 1901 року на Катеринославщині (нині Дніпропетровщина) народився Валер'ян Підмогильний (1901-1937), письменник, талановитий прозаїк доби «Розстріляного відродження». Свої перші пригодницькі твори видавав під псевдонімом Лорд Лістер.

Навчався юнак спочатку в церковно-приходській школі. Згодом, до 1918-го у Катеринославському реальному училищі. «Валер'ян був надзвичайно здібним хлопцем, — згадувала мешканка села Чаплі. — Було, послухає уважно урок і вже вдома не повторює. А натомисть набере в учителів і знайомих сто-си книг і просиджує над ними цілу ніч. Він дружив з моїм братом Степаном. Був тихий, сором'язливий. Любив ходити на сінокіс, на рибалку до Дніпра. І вже тоді мій брат хвалився, що Валеріан пише вірші і оповідання».

Він був одним із організаторів літературного угруповання «Ланка», яке 1926-го перейменоване в «Марс». Сюди входили талановиті письменники Борис Антоненко-Давидович, Григорій Косинка, Тодось Осьмачка, Євген Плужник, Дмитро Фальківський.

Активна літературна та видавнича діяльність привернули увагу до молодого і талановитого письменника. 8 грудня 1934-го НКВДисти заарешту-

вали письменника за начебто «участь у терористичній організації, яка мала на меті терор проти керівників партії».

Слідство сфабрикувало причаленість до «організації» Євгена Плужника, Миколу Куліша, Валер'яна Поліщука, Григорія Епіка, Миколу Любченка (Кость Котко) — загалом 18 людей. На допитах Підмогильний не визнав себе винним.

Виїзною сесією Військової колегії Верховного Суду СРСР у березні 1935-го його засудили до десяти років позбавлення волі. Покарання відбував у Соловецькому таборі особливого призначення, продовжував писати. 3 листопада 1937-го Валер'яна Підмогильного разом з понад тисячею інших українських політичних в'язнів розстріляли в урочищі Сандармох.

15 лютого 1930 року розпочалися масові селянські протести проти колективізації в Україні. У 1930 році Україна була охоплена масовими селянськими протестами та повстаннями проти насильницької колективізації, розкуркулення та закриття церков. За даними ДПУ (Державного політичного управління), того року в Україні відбулось понад 4000 масових селянських протестних виступів. За підрахунками дослідників, у них взяло участь понад 1,2 млн українців.

Загалом в Україні з 20 лютого по 20 квітня заворушеннями було охоплено понад 1900 сіл і містечок. У сотнях сіл була ліквідована радянська влада на кілька днів. Розмах селянських протес-

тів, особливо у прикордонних округах України, у лютому-березні 1930 року змусив Йосипа Сталіна призупинити колективізацію на пів року.

Масові селянські виступи у прикордонних округах розпочалися з Плужанського району на Шепетівщині. Безпосереднім поштовхом до заворушень стало закриття церкви у районному центрі. У ніч з 14 на 15 лютого місцевий священник Аверкій Войко об'їхав навколишні села, закликаючи селян стати на захист церкви. 15 лютого у Плужному зібралося до 1500 селян з навколишніх сіл, переважно жінок, вимагаючи повернути ключі від церкви. Місцевий представник влади змушений був задовольнити цю вимогу. Того ж дня у церкві відправили службу божу та обрали нове правління церковної громади. Така перемога надихнула селян на подальші рішучі дії.

22 лютого 1836 року на Івано-Франківщині у родині дяка народився Порфирій Бажанський (1836-1920), священник УГКЦ (Української греко-католицької церкви), композитор, фольклорист. Потрапив до Книги рекордів України за записані протягом життя понад 4 тис. українських народних мелодій.

Змалку батько прилучив сина до церковного співу, навчив його нотної грамоти. Порфирій брав участь в учнівських музичних гуртках, співав у хорі, на різних вечірках і весіллях. 1865-го закінчив Львівську духовну семінарію. Під час навчання в семінарії з'явилися його перші музичні композиції — чоло-

вічий хор «Прохий милі життя хвилі» на власний текст, «Серенада» для чоловічого хору і оркестру, «Іже херувими» на 4 голоси. Водночас із навчанням він викладав у Ставропігійській бурсі та був диригентом хору. По завершенні навчання служив парохом.

25 лютого 1871 року у Новограді-Волинському народилася Леся Українка (1871-1913, справжнє ім'я Лариса Косач), поетеса, письменниця. Творча атмосфера, в якій зростала Лариса, вплинула на її смаки та захоплення. Мати — Олена Пчілка, була відомою на той час письменницею. Дядько — Михайло Драгоманов, вчений та громадський діяч. Родина Косачів часто запрошувала в гості художників, музикантів, письменників, які влаштовували концерти та творчі вечори. З п'яти років Лариса почала писати перші п'єси, а згодом — вірші. Вона володіла декількома іноземними мовами і робила переклади.

«Важко дихалося в Києві, — писав Агатангел Кримський. — Багато визначних українських діячів показали своє справжнє обличчя боягузливих українофілів. На цьому фоні зовсім по-іншому виділялися три сім'ї (я маю на увазі тільки інтелігенцію). Це — Лисенки, Старицькі і Косачі. В цих сім'ях українською мовою користувалися не тільки в літературному житті, а вона проймала все життя. Ці сім'ї вважали неприпустимим, щоб інтелігенція розмовляла іншою мовою, ніж народ».

Сторінку підготувала Олена ГУМЕНЮК

Софія Русова – реформаторка української освіти

«Народові, який не має своєї школи й не дбає про неї, призначені економічні злидні й культурна смерть» – теза, проголошена понад 100 років тому непересічною просвітителькою Софією Русовою, яка є феноменальним взірцем самовідданого безоглядного служіння своїй батьківщині. Ці слова залишаються актуальними і сьогодні. Що відомо нам про цю педагогиню, історикиню, письменницю, чия багата творча спадщина понад пів століття була загратована інформаційною завісою і за-таврована радянською владою як націоналістична.

Народилася Софія Ліндфорс 165 років тому – 18 лютого 1856 року в маєтку Олешня на Чернігівщині. Молоді батьки – Федір Ліндфорс, полковник у відставці шведського походження, та Ганна Жерве, французька аристократичного роду, переїхали на Чернігівщину з далекого Сибіру не випадково. Старші діти в родині були хворі на туберкульоз, а селище Олешня розташовувалося серед соснового бору з цілющим повітрям. Всього у родині Ліндфорсів було п'ятеро дітей. Наймолодша Софія народилася дуже кволою і хворобливою. Мама тоді навіть вирішила для себе: «Не хочу її любити – все одно помре!». Та померло двоє старших дітей: спочатку 10-річна сестра Наталя, потім 6-річний братик Володя – згодом від туберкульозу помирає і мама. Її не стало, коли Софії ще не виповнилося ще й року. Вихованням дівчинки займався батько та старша сестра Марія, якій тоді було 12 років. З дитинства Софія росла у мультикультурному середовищі: в сім'ї розмовляли французькою, російською, українською мовами, пізніше дівчина опанувала англійську та німецьку. Гувернантка-французька навчала етикету та вишуканим манерам, а няня-українка у своїх оповідях знайомила з тяжким життям простого люду, співала українські пісні. Атмосфера дому була пронизана європейським духом.

Спомин про скасування кріпацтва закарбувався в дитячій пам'яті чимось світлим і доленосним, адже в родині завжди прихильно і демократично ставились до селян, батько щиро серцем опікувався полегшенням їхньої праці. І саме батько посіяв у душах своїх дітей зерна гуманності, милосердя, чуйного ставлення до людей. «До кріпаків мій батько ставився дуже добре і нічим їх не гнобив. Його зразу було обрано мировим посередником і він усіляко старався захищати права народу на землю», – писала Софія у своїй книзі «Мої спомини». У 10-річному віці Софія разом з батьком і сестрою переїжджає до Києва, де дівчинку приймають до III класу Фундуклеївської жіночої гімназії. Вона отримала блискучу початкову освіту в одному з найпрестижніших навчальних закладів Києва.

Вихователька у 15 років

Софія мала неабиякий музичний талант, ймовірно успадкований від своєї тітки (маминої сестри), яка була видатною піаністкою. Юна гімназистка так закохалася в музику, що могла грати на фортепіано по 5-6 годин на день, захоплювалася оперою, читала Руссо, Вольтера, Дікенса, Байрона. Але у безтурботне, легке та яскраве життя увірвалася трагічна звістка – раптова смерть батька. Ось як описує цю втрату Софія: «Літо 70-го року було останнє щасливе в нашому родинному житті. 9-го січня 1871 р. несподівано помер наш коханий батько. Як страшно нам було з сестрою почувати себе сиротами!». 15-річна Софія на той момент отримала атестат про закінчення (із золотою медаллю) гімназії і опинилася перед серйозним вибором. Для неї були відкриті двері Петербурзької консерваторії, де вона б змогла поринути в омріяний світ музики, яку любила всім серцем. Однак з

Фото з Вікіпедії

недитячою рішучістю заявила: «Чи маю я право так егоїстично будувати своє життя? А люди? Чи не треба спочатку для них послужити!». Разом із сестрою Марією, розмірковуючи, як жити далі, як наповнити життя і духовним, і суспільним змістом, вирішили розпочати педагогічну діяльність. Щоправда, тодішній керівник шкільної округи неохоче видав дозвіл на відкриття виховного закладу, враховуючи надто юний вік виховательки: «Ви самі ще дитина, хто ж Вам довірить дітей?». Однак 1 вересня 1871 року вони відкрили перший у Києві дитячий садочок. Вихованцями були діти славетних інтелігентів-просвітителів, з якими Софія та Марія тісно спілкувалися. Це були світочі інтелектуального українства – Михайло Старицький, Михайло Драгоманов, Павло Чубинський, Микола Лисенко, Михайло Вербицький. Власне, вже у 15 років Софія потрапила в настільки потужне, активне, по-справжньому українське середовище, що це не могло не позначитись на подальшому її житті. Приміщення дитячого закладу одночасно стає осередком розвитку української національної культури. Тут відбуваються заняття і репетиції драматичного гуртка, який об'єднав прогресивних молодих людей навколо української мови, культури, традицій. І це на тлі дії сумнозвісного Валуєвського циркуляра 1863 року про заборону української мови. Саме на одному з таких занять Софія знайомиться зі своїм майбутнім чоловіком Олександром Русовим – філологом, фольклористом, укладачем словника української мови. Обвінчалися вони у Петербурзі 1874 року, серед гостей був Драгоманов та Лисенко, який подарував молодим на весілля музичний подарунок – рапсодію «Золоті ключі».

Переслідування родини Русових

Життя молодого подружжя було насичене творчим неспокоєм. Київська громада доручила їм доволі небезпечну, але дуже важливу справу – підготувати до друку і видати повний текст «Кобзаря» Шевченка. 20-річна Софія Русова редагувала, упорядковувала, здійснювала коректуру й ділила з чоловіком усі тривоги та труднощі з підготовки двотомника. Його було видано 1876 року в Празі (де Русові прожили два роки) і нелегально пере-

правлено до України. Особливістю цього видання була повна відсутність цензури. У Празі Софія народила свою першу донечку Людмилу, але дитина прожила лише три місяці. Повернувшись до України, родина оселилася в Чернігові. За свою активну громадську позицію вони неодноразово зазнавали переслідувань: Олександра Русова звинувачували у тому, що він хоче відокремити Малоросію від Росії, Софію арештовували за український націоналізм і тримали під постійним поліцейським наглядом. Ув'язнень різної тривалості вони зазнали чимало. У 40-річному віці, перебуваючи у в'язниці, Софія народила сина Юрія, якого хрестив тюремний лікар. Постійні переслідування змушували Русових часто змінювати місця проживання: Чернігів, Одеса, Херсон, Харків, Полтава. І всюди Софія включалася у громадську роботу: організовувала народні читання, лекції, школи, була викладачкою і професоркою на вищих жіночих курсах у Київському педінституті. «В педагогіці я шукала постійно чогось мистецького, творчого, ухилиючись од усякої традиційності, формалізму: все, чого я вчила, я викладала на свій лад, переводячи на практиці великі думки філософів, педагогів; чи то була географія, чи французька мова, – я всього навчала без підручників. Я ненавиділа рутину, формальну дисципліну. Може, в цьому були й мої помилки, і мій успіх», – писала Русова у своїх споминах. Рідна Україна давала їй сили, насагу, зміцнювала дух.

Наукова діяльність Софії Русової

У 1880-ті роки Софія Русова зростає також як публіцистка, літературознавчиня, мистецтвознавчиня, історикиня. Одними з перших її підручників були «Початкова географія» та «Український буквар». Працювала співредакторкою першого україномовного педагогічного журналу «Світло», де опубліковано понад 100 її праць, також викладала педагогіку у Фребелівському інституті. Займалася дослідженням творчості Тараса Шевченка, Григорія Сковороди, Миколи Гоголя, Михайла Драгоманова, Григорія Квітки-Основ'яненка, Миколи Лисенка, Олександра Олеса. А в книзі «Наші визначні жінки», написаній до ювілейного Жіночого конгресу 1934 року, розмістила літературні портрети видатних українок: Марко Вовчок, Ольги Кобилянської, Лесі Українки. Ось як Софія Русова згадує про зустріч із Лесею Українкою: «Вперше я побачила її в гуртку молоді, дівчат, жвавої, – увійшла молоденька, веселої, з блідим серйозним обличчям, в простенькому вбранні, але вся молодь так радісно її вітала, так жваво оточила її, посадила посеред гуртка, і всі прислухувались до її ще може дитячих думок, до її тихого голосу. Це відбувалось у 80-х роках, коли Леся ще починала своє поетичне призначення. В ті часи розквітнувалося українське життя під ласкавим опікуванням двох незабутніх українських діячів: Миколи Віталійовича Лисенка та Михайла Петровича Старицького. Коло їх родинного вогнища збиралось усе, що було тоді в Києві найбільш талановитого в літературі, мис-

тецтві, тут розвилася духово найбільша наша поетеса – Леся Українка».

Доля постійно підносить Софії Русовій жорстокі випробування – 1909 року помер старший син Михайло, відомий на той час вчений-етнограф та археолог, йому виповнилося лише 33 роки. Згорьована мати посивіла за одну ніч... А 1915 року Софія Русова пережила ще одну тяжку втрату – під час нападу асти помер її чоловік.

Після 1917 року Софію Русову обрали до Центральної Ради – вона очолила відділ дошкільної та позашкільної освіти. У своїй педагогічній діяльності акцентувала увагу саме на національному вихованні. Русова підкреслювала, що нація народжується в колісці. Тільки на рідній землі, в оточенні рідної природи і у рідному мовному середовищі, на її думку, може вирости дійсно свідомою людиною і громадянином своєї країни. Створена нею концепція гармонійного розвитку особистості базується на індивідуальному підході до кожної дитини, з урахуванням її природних психологічних особливостей. В основі виховання має бути рідна мова як джерело формування національного світогляду. Висока освіченість Софії Русової, вільне володіння французькою, німецькою, англійською мовами давали їй змогу вивчати стан освіти у Німеччині, Франції, Бельгії, США, аналізувати педагогічні ідеї Марії Монтесорі, Жана Овідія Декролі, Жан-Жака Руссо, Рабіндраната Тагора та багатьох інших мислителів і освітніх діячів. Вона намагалася побачити чужий досвід крізь призму національної української школи. Згодом очолила першу Українську жіночу раду, організовувала притулки для дітей-сиріт, шпиталі для поранених, допомагала рятувати полонених українських бійців, співпрацюючи з Червоним Хрестом, також читала лекції в українському університеті ім. Огієнка.

Вимушена еміграція

Зазнавши переслідувань вже від нової більшовицької влади, Софія Русова зневірилась у можливості національного відродження України. В грудні 1921 року нелегально перейшла річку Збруч, перетнувши кордон України з Польщею. «Прощай, рідна, дорога Україно. Кидаю тебе з одним палким бажанням – усі свої старі сили віддати на визволення Твого народу, щоб знову пишалася Ти і волею, і наукою, і багатством», – написала вона у листі до рідних у 1922 році. Скільки гіркоти і розпачу було у цих словах! Так для неї розпочався новий період життя. Оселилася вона у Празі – тодішньому осередку української еміграції. Наснажена тим самим творчим неспокоєм і неймовірною працездатністю, Софія Русова у 65-річному віці захищає докторську дисертацію з соціальної педагогіки, стає професоркою Українського педагогічного інституту ім. Драгоманова у Празі. Продовжує активну педагогічну і науково-видавничу діяльність, бере участь у створенні української гімназії, керує дитячим притулком для дітей-емігрантів, веде роботу з підготовки і видання монографій та підручників. За роки еміграції побачили світ 165 друкованих праць Софії Русової.

Останні роки на чужині були сповнені неймовірної туги за батьківщиною, нестерпної самотності та нестатками. Її земний шлях закінчився 5 лютого 1940 року. Софія Русова усе своє нелегке і варте подиву життя, яке тривало в часи імперського мороку, сміливо дивилася у наш сьогоднішній день і вірила в майбутню Україну. ■

Юлія КАМІНСЬКА

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

«Казка старого мельника» – український фентезійний фільм. Режисер: Олександр Ітигілов. Сценарій: Сергій Ухачевський. У головних ролях: Анатолій Хостікоєв, Ада Роговцева, Олексій Богданович, Остап Ступка, Наталія Сумська, Ірма Вітовська. Прем'єра в Україні: 17 грудня 2020. Тривалість: 92 хв. Виробник: Euromedia.

Українське фільмове фентезі: існує чи лише народжується?

Протягом останнього року, з огляду на пандемію коронавірусу, було відкладено багато світових та українських кінопрем'єр. Не став винятком і фентезійний український фільм «Казка старого мельника». Щоправда, проєкт фільму розглядався задовго до всесвітньої пандемії, у 2013 році. Він отримав 100% державного фінансування, але зйомки були відкладені на невизначений термін через нестабільну політичну ситуацію в країні. Згодом зйомки розпочались у 2014-му, але були призупинені через брак коштів. І так декілька разів робота над стрічкою відновлювалась, а її вихід в український прокат переносився.

Фільм мав вийти ще у 2016-му, але у підсумку його прем'єра відбулась аж у другій половині грудня 2020 року. Також режисером стрічки спочатку мав бути Ахтем Сеїтаблаєв, вже відомий такими працями, як «Кіборги», «Захар Беркут» та інші, але з не до кінця з'ясованих причин він відмовився.

Перед самим Новим Роком «Казка старого мельника» після усіх перешкод врешті потрапила на українські екрани. Чи варто було її чекати?

Оскільки вже у самій назві закладено слово «казка», доволі логічним видається те, що фільм, насамперед, адресований дітям, проте гарно розказана чи знята казка завжди приваблює і дорослу аудиторію. Якщо дивитися цю стрічку з дітьми, то досить цікаво спостерігати за їхніми враженнями. Вони не вміють лицемірити, їхні реакції на побачене і почуте завжди правдиві, а спостереження бувають більш влучними і вдалими, аніж у дорослих.

Треба сказати, що рекомендований вік для перегляду картини може спантеличити, адже різні ресурси подають абсолютно несхожі рекомендації. Деякі джерела пишуть, що можна дивитися від 0 років, а інші, що від 16. У одному з інтерв'ю режисер картини Олександр Ітигілов зазначає, що казку можна переглядати усім, від 6 до 90 років. Як завжди, правда десь посередині. «Казка старого мельника» у деяких моментах дуже дитяча і банальна, але в інших може видатися доволі лячною для дітей.

Сюжет казки не є надто заплутаним чи складним. Присутній один з досить частих прийомів жанру: казки у казці. Старий мельник розповідає дітям біля вогнища захоплену історію, повну містики і чарівних персонажів, а ми цю історію дивимось на екрані. Військовий Адам (ймовірно, польський шляхтич, якщо припускати за іменем) разом з донькою-красунею Христіною (а тут вже ім'я цілком українське) повертається на хутір, де явно діється щось лихе.

Якісь загадки, недомовки, сиві перелякані діти і всі бояться ходити до лісу. Мужній Адам із командою сміливців вирушають до лісу, аби з'ясувати, що за нечисть там лякає і губить людей. І зникають без сліду. На його пошуки вирушає ще більш смілива за батька Христіна, передягнена на хлопчика.

Паралельно розвивається сюжетна лінія, де молодий хлопець Микола вирушив до горезвісного хутору найматися до праці і по дорозі зустрічає багато різної дивини.

Згодом дороги Христини і Миколи, звісно, перетинаються, а наприкінці казки відбудеться спільна доленосна бійка добра зі злом.

Добро у фільмі, перш за все, представлене невинною, щирою Христіною, чисте серце якої відлякує всіх почвар (до пори до часу – не будемо розповідати всі деталі). Добро ж у ролі Миколи трохи нервує своїм образом, більше типовим для класичного Іванушки-дурачка, занадто наївного і навіть тупенького. Дуже вже легко ним маніпулювати, та й ззовні герой справді подібний до Ваньки з російської народної казки.

Зло у «Казці старого мельника» викликає неоднозначні емоції. Моя восьмирічна похресниця боялась не то упирів, не то вовкулаків, що підлітали у повітря і нападали на людей. Для пересічного ж дорослого ця нечисть буде виглядати як представники якогось дивного племені «тумба-юмба», що одяглися та розмалювались для особливого ритуалу. Ну, геть вони не демонічні, і навіть гострі зуби, що проглядають, і дивні звуки, які вони видають, не переконують в їхніх потойбічних силах.

Є ще багато інших казкових персонажів, що зараховують себе більше до добрих, як ось домовики, є теж Лісова царівна, яка балансує поміж добром та злом.

Найкращим у цьому новоспеченому фентезі є, безперечно, акторський

склад: Анатолій Хостікоєв у ролі старого мельника-оповідача, Ада Роговцева у ролі мами Адама, Остап Ступка у ролі кумедного чоловіка, що слухається у всьому своєї суворості і водночас дотепної жінки (неперевершена Ірма Вітовська). В епізодичних ролях теж буде приємно впізнати багато відомих людей.

Досить гарною є також сама «картинка» казки. Зйомки проходили у неймовірно мальовничих місцинах, таких як Шипіт, Синевир, Пирогово, Олеський замок та інші.

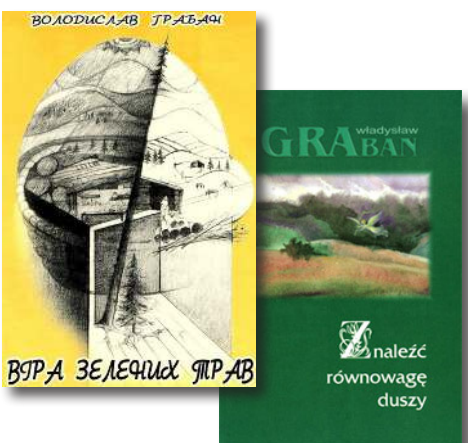
На превеликий жаль, жанр українського фентезійного кіно лише розвивається, і «Казку старого мельника» навіть не дуже є з чим порівняти. У 2017 році досить багато уваги привернуло підліткове фентезі «Сторожова застава», зняте за книгою Володимира Рутківського. За сюжетом головний герой Вітька із сучасності потрапляє у період Київської Русі. Стрічка мала різні відгуки, але багато критиків і глядачів оцінювали її схвально, як непоганий старт українського фентезі.

«Казка старого мельника», попри зірковий склад, непогані зйомки та невеликий кошторис, не має в собі якоїсь такої родзинки, що тримала б глядача до кінця залізно і залишала багато емоцій. Доволі незрозумілим є також, яку вікову аудиторію стрічка могла б привабити найбільше. Із суб'єктивних вражень, зазначу, що з нашої різновікової компанії найзахопливіше і найактивніше на події «Казки...» реагувала п'ятирічка, а восьмирічка моментами дуже боялась і виходила з кімнати. Дорослі ж багато жартували і трохи нудились, бо казці бракувало динаміки.

Попри все вищесказане, будемо сподіватися, що методом спроб і помилок українське фільмове фентезі буде розвиватися.

Офіційний трейлер фільму та саму стрічку можна переглянути на українському сайті sweet.tv. ■

Дарина ПОПІЛЬ

Лемковина Володислава Грабана у поетичному слові

Ми, «нашеслівці», добре знаємо творчість Володислава Грабана – поета лемківського походження, перекладача, фотографа, редактора, громадсько-культурного діяча з української меншини Польщі, члена Національної спілки письменників України. Його статті з'являються в тижневику, а ще ми час від часу можемо ознайомитися з його книгами, які заслуговують на відгук. Я рецензувала збірку поезій «Від землі до неба» («Z ziemi do nieba», 2015). А тепер переді мною – «Віра зелених трав» та «Знайти рівновагу душі» («Znaleźć równowagę duszy»). І хоч ці книжечки видані давненько – не хотілося б оминути їх увагою.

Володислав Грабан народився у селі Костомлоти Вроцлавського воєводства,

куди лемків вигнано. Їх розселено по світу під час акції «Вісла». На щастя, його родина у 1962 році повернулася на малу батьківщину. Зараз він проживає у курортній місцевості Криниця, минулого року відсвяткував 65-річчя. Володислав Грабан – ініціатор і засновник міжнародного фестивалю лемківської культури «Ватра», міжнародного літературно-мистецького свята «Лемківська поетична осінь» та Товариства розвитку музею лемківської культури у Зиндрановій. Літературознавець Володимир Барна сказав про нього: «Єдиний, хто залишається творити українську літературу у рідній Лемківщині, це поет високого таланту, непересічна особистість – Володислав Грабан». І назвав його «лемківським бояном», тобто поетом-співцем.

Вправно орудуючи як традиційною формою версифікації, так і новітнім модерним верлібром, автор виливає в своїх рядках невимовний біль за втраченим та глибоку любов до всього рідного. Читаючи ці рядки, хочеться полетіти у його рідний куточок і стати частинкою величчя лемківського простору. Для нього розорена назавжди Лемківщина – як батьки, як діти, як Бог.

«Віра зелених трав» складається з трьох розділів: «Картини далекої дороги», «Як калина з крові» та «Повертаюся до вас». Кожен вірш має свою ідею – ідею пам'яті, світла та добра. Кожен вірш має своє серце – і не важко здогадатися, що в цей такт б'ється серце Володислава Грабана.

*Чому Боже
залишив зелені верхи
зелене волосся лісів*

*пожертвував чужим
наші ялиці
що для лемків були святиною
і не вирубували дерева
ні у свято ні у будний день*

*Розорили мою святиню
але вона триває
вознесена на піску
та на литій скелі
нова
триває містерія
святості і
нищення
у пошуках Бога
безупинно
відроджуємось
з Феніксового попелища*

У цих та інших віршах ми чуємо тиху мелодію гармонії людини з природою – до найдрібніших деталей автор описує красу дерев та гір, стежок та стародавніх хиж, пташок та долин і навіть «тепле гавкання пса». Його думки ні на хвилину не перестають запитувати: «Чому? За що? Навіщо?». Він ходить рідними стежками, між рядами могил на цвинтарі, де руйнуються хрести, та показує всьому світу свою синівську любов до прадідівських земель, які є нібито колиською для маленької дитини. Своім прикладом Володислав Грабан дбає про нерозривний зв'язок майбутніх поколінь із давнім корінням та закликає лемків:

*будуйте хижки свої
де хащі
де руїна стоїть
Там ваші предки
палили вогні священні...
Є місце там для живих...*

Пропливає між рядками поезій і незабутнє Явожно, і «ліхтарня християнської Русі» Почаїв, і Ждиня (між іншим, автор пояснює значення слова – «чекай мене»), і славнозвісна Криниця, а також назви багатьох гір у Бескидах. Є й присвята Никифорові Дровняку у 20-ту річницю його смерті.

Прочитавши другу збірку – «Знайти рівновагу душі», вкотре переконуюся, що поезія – це другий дім Володислава Грабана. Як і українською, так і польською мовами автор малює словами картини рідної землі, яку любить до болю. Вдало використовуючи художні образи, Володислав Грабан розмовляє з природою як з живою істотою.

Книжка містить п'ять розділів, наприкінці є «Генетичний епілог – Вигнаному батьку» («Epilog genetyczny – Ojcu, którego wygnano»), авторкою якого є Янка Грабан. Особливими є текстові вступи до кожної частини збірки, які, створюючи паралель до віршів, виглядають ще більш емоційнішими та дають цілу зливу відчуттів:

*зрубали три ясени, які пам'ятали село
прадіда, і коли вони падали – задримала
земля, а були вони такими міцними, що
вистримали бурі, зимові заметелі, та їх
розпиляли на дошки...*

Занурюючись у поетичний світ Володислава Грабана, виникає мимовільне запитання: «А чи знайде він колись рівновагу душі?». І хоч сам автор пише, що знайде – його душа, вважаю, ніколи не буде мати спокою. ■

Мирослава ОЛІЙНИК

Отець Петро Павлице – 20-ліття священства

Отче, вітаємо Вас із 20-ю річницею священства. Дякуємо Богові за дар Вашого життя та покликання. Нехай Батько наш Небесний тримає Вас у своїй опіці, додає Вам мудрості, терплячості та витривалості і щедро благословить Вас у щоденному житті. Бажаємо Вам міцного здоров'я, натхнення, багато років плідної душпастирської праці та многих і благих літ.

Мама і сестри Зеня і Леся з родинами

20 ліття

Відійшли...

Отець ІВАН ТРУШ (1954-2021)

Відійшов у вічність о. Іван Труш — близький нам священник, односельчанин, однокласник, закерзоньць.

Нас єднала акція «Вісла» та безмежна любов до українства, школа в Банях-Мазурських та спільні концерти на честь Тараса Шевченка, на які з'їжджалися сотні українців з навколишніх сіл, естрадні ансамблі при будинку культури в Банях-Мазурських, український ліцей у Лігниці.

Прищеплена ще в дитинстві любов до рідної пісні, рідного слова, рідної культури була силою усього Його життя.

Прийнявши 13 грудня 1981 року таїнство священства, о. Труш майже 40 років служив Українській греко-католицькій церкві та українській громаді в Польщі та Канаді.

Куди б не закинула Його доля, Він завжди був з українською громадою, завжди підтримував почини випускників 4-го загальноосвітнього ліцею в Лігниці та всі заходи Об'єднання українців «Закарзоння». Був також духовним наставником та членом хорових ансамблів Торонто. Як душпастир ніс любов і добре слово своїм парафіянам у Польщі і Канаді — від Бань-Мазурських до Торонто, Гамільтону, Тандер-Бею і Торнігу. Усюди залишив по собі добро і світлу пам'ять.

13 січня 2021 року серце дорогого нам усім о. Івана Труша зупинилось. Вічна Йому пам'ять, а канадська земля нехай буде Йому пухом.

Висловлюємо ширі співчуття найближчим Покійного — сестрі Маріїці Вариводі з родиною у Тандер-Бей, брату Мирославу Трушу з родиною в Банях-Мазурських, ближній та дальній родині, а також друзям у Польщі та Канаді.

Односельчани з Бань-Мазурських
Випускники ліцею в Лігниці
Об'єднання українців «Закарзоння»

Мирослави, Богдани та Юліяни Скочипця з родинами

ширі слова співчуття з приводу смерті Мама

† Гелени Скочинець

висловлює

дирекція та вчителі
школи ім. Т. Шевченка в Білому Борі

Зі скорботою та жалем сповіщаємо, що 16 лютого в Ельблонзі на 88-му році життя відійшов у вічність

бл. пам. Ярослав Шевчук

уродженець села Корні
колишнього повіту Рава-Руська.

Від самого заснування УСКТ був його членом, а також вірним читачем «Нашого слова» та українських книжок. Ярослав Шевчук був щирим українським патріотом й у такому дусі виховав своїх синів та онуків.

Його родині висловлюємо глибоке співчуття з приводу смерті чоловіка, батька та діда.

Нехай ельблонзька земля буде Йому пухом.

Ельблонзький відділ та гурток ОУП

З глибоким сумом повідомляємо, що 13 лютого 2021 року на 96-му році життя відійшла у вічність наша кохана Мама

бл. п. КАТЕРИНА ЛЯЛЮК-ПЕТРИГА (з дому Когут)

Уродженка села Радава Ярославського повіту.

У 1944-1947 роках — інструкторка жіночого відділу ОУН, згодом медсестра, зв'язкова, кур'єрка І та ІІ округу ОУН і УПА.

Після виїзду до США була активно діячою української громади — секретарем Головного управління Організації колишніх вояків УПА США і Канади та членкинею ВК Літопису УПА.

Похоронні торжества проходили в церкві св. Дмитрія в Торонто.

Залишила синів Мирослава з жінкою Лесею і Ярослава з жінкою Терезою, внуків Лесею і Миколу, брата Володимира з жінкою Стефанією та численних племінників і племінниць з родинами в Канаді і Польщі.

Нехай Господь нагородить нашу Маму, Бабуню і Сестру Царством небесним за Її любов до Батьківщини, доброту, щире серце і чесне життя.

Вічна Їй пам'ять!

Марії та Збишкові Курятникам з родиною

ширі слова співчуття з приводу смерті
тестя та батька

† Василя Курятника

висловлюють

дирекція, вчителі та працівники
школи ім. Т. Шевченка в Білому Борі

З почуттям скорботи ми дізналися, що на 76-му році життя померла

† Олександра Баранович (Сорока) з Володави.

Перша Її робота була у Білому Борі, а опісля — у Володаві. Нехай Господь винагородить Її земний труд вчителя, дружини, мами і бабусі.

Щире співчуття для
дочки Анни і сина Петра з родинами.
Вічна пам'ять!

Однокласники бартошицького педліцею №2
(матура 1964 року), Анна Цалка

Fundacja «ProMusicaViva»

понад 20 років будує
польсько-українські музичні мости.

Перерахуйте 1% KRS: 0000045491
www.pmv.org.pl

1%

на українську школу в Бартошицях

Звертаємося з проханням до людей доброї волі перерахувати 1% прибуткового податку за 2020 рік.

Ваша допомога необхідна для реалізації навчально-виховних завдань української школи в Бартошицях.

Stowarzyszenie «Kałyна»
KRS: 0000208516

Ми вдячні ВАМ за дотеперішню підтримку

Управа відділу Об'єднання українців у Кошаліні
Stowarzyszenie KIWANIS International Klub Koszalin
Дирекція комплексу українськомовних шкіл
у Білому Борі

Управа Фонду ДЕКА

заохочує людей доброї волі переказати

1% прибуткового податку на підтримку
КОМПЛЕКСУ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ШКІЛ
У БІЛОМУ БОРІ

ТА ПУНКТИВ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

вписуючи у податкову декларацію PIT за 2020 рік.

Банківські дані:

Stowarzyszenie KIWANIS International Klub Koszalin
ul. Zwycięstwa 32, 75-037 Koszalin

Konto: Bank Millennium S.A.

nr 34 1160 2202 0000 0000 3295 8076

KRS: 0000138192 NIP 669 23 40 671

z dopiskiem: «pomoc na rzecz dzieci ze szkoły w Białym
Borze i punktów nauczania».

Ми виділимо кошти на наукові та соціальні
стипендії для дітей, а також на підтримку
навчальних пунктів.

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Slovo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama — tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny — 22 677-88-11, sekretarz redakcji — 22 677-84-46,
redakcja — 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko,
Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny — Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora
naczelnego — Paweł Łoza, sekretarz — Tetiana Daniuchenko, redaktorzy — Igor Szczerba
(Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-
Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny — Olga Rusina, redaktor techniczny — Olga
Michaluk, prenumerata, reklama — Lesia Korostatewycz.

Współpracownicy: Anastazja Krawczuk (Warszawa), Igor Isajew (Warszawa), Stefan
Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła
Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena
Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk
(Warszawa), Zhanna Kuznietsova (Kijów), Ivanna Kyliushyk (Warszawa), Svitlana Melnyk
(Kraków), Ivan Kysloshchuk (Lublin), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański
(Gładyszów).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego),

E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: http://ukraincy.org.pl, http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotoskład: Redakcja „Nasze Slovo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2500 egz.

Pismo dofinansowane ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD:

IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo
ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami
tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u,
w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie
www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl
lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00
lub 801 800 803 — czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ — 17⁰⁰.